

OK

माँ शाकुम्भरी विश्वविद्यालय सहारनपुर
Maa Shakumbhari University, Saharanpur

राष्ट्रीय शिक्षानीति- 2020

संस्कृतभाषायां परास्नातकम् (शोधसहितं स्नातकम्) परास्नातक-उपाधिपत्रम्

वर्षम् 2024-25 तः प्रभावी

कला - विद्यापीठम् 'संस्कृतम्'

(School of Arts)

(Post - Graduation in Sanskrit, UG with Research)

कृते

संस्कृत-विभागः, माँ शाकुम्भरी विश्वविद्यालयः, सहारनपुरम्

तथा सम्बद्धमहाविद्यालयाश्च

माँ शाकुम्भरी विश्वविद्यालयः, सहारनपुरम्

For

Maa Shakumbhari University, Saharanpur

And

Department of Sanskrit, Affiliated Colleges

Maa Shakumbhari University, Saharanpur)

पाठ्यक्रम-समिति: (संस्कृतम्)

S.No.	Name	Designation	Department	College/ University	Signature
1.	डॉ० वन्दना रुहेला (समन्वयिका)	प्रोफेसर	संस्कृतविभागः	जे० वी० जेन कॉलेज, सहारनपुर	
2.	डॉ० धर्मेन्द्रकुमारः द्विवेदी	प्रोफेसर	संस्कृतविभागः	गवर्नमेंट डिग्री कॉलेज, पुंवारका	
3.	डॉ० विजयलक्ष्मीः	प्रोफेसर	संस्कृतविभागः	एस० डी० कॉलेज, मुजफ्फरनगर	
4.	डॉ० विनोदकुमारः	एसोसिएट प्रोफेसर	संस्कृतविभागः	राजकीयमहिलाशास्त्राकोतरमहाविद्यालयः, कांघला	
5.	डॉ० सोमदेवशतांशुः (बाह्यविशेषज्ञः)	प्रोफेसर	संस्कृतविभागः	गुरुकुलकाङ्गड़ी (सम-विश्वविद्यालयः) हरिद्वारम्	
6.	डॉ० संगीता विद्यालङ्कारः (बाह्यविशेषज्ञा)	प्रोफेसर	संस्कृतविभागः	गुरुकुलकाङ्गड़ी (सम-विश्वविद्यालयः) हरिद्वारम्	

कला-विद्यापीठम् 'संस्कृतम्'

(School of Arts)

माँ-शाकुम्भरी-विश्वविद्यालयः, सहारनपुरम्

विद्यापीठ-दृष्टिः

(Vision of the School)

'विद्ययाऽमृतमश्नुते' उपनिषदो वचनमिदं सूचयति यत् सैव विद्या यया मानवो विकारैर्मुक्तो भवति । संस्कृतविद्यापीठम् इमामेव दृष्टिमादाय विद्यार्थिनां विकारमुक्तवैयक्तिकजीवनेन समाजस्य राष्ट्रस्य च निर्माणं कर्तुं प्रयत्नशीलमस्ति । आवैदिककालाद् अद्यावधि मनुष्यमात्रस्य कल्याणार्थं प्रसृतस्य विविधविषयेषु विद्यमानस्य परिष्कृतस्य ज्ञाननिधानभूत-संस्कृतसाहित्यस्य माध्यमेन सुसंस्कृतसमाजरचयितुं प्रयासोऽयम् ।

विद्यापीठ-लक्ष्यम्

(Mission of the School)

अस्मिन् नूतने युगे प्राचीनज्ञानस्य संयोजनं दैनन्दिनजीवने सर्वजनसुलभं सर्वहिताय च भवतु । पारिवारिक-सामाजिक-राष्ट्रिय-वैश्विके च सन्दर्भे अस्य प्राक्तनज्ञानस्य सम्यक्चिन्तनं सुनियोजनं च तथा भूयात् येन ज्ञानमिदं भौतिकोन्नतये आध्यात्मिकप्रगतये च जायेत ।

विद्यापीठ-परिचयः

(About the School of Sanskritam)

ऋग्वेदः विश्वपुस्तकालयस्य साहित्ये लिखितरूपेण विद्यमाना प्रथमा कृतिः अस्ति इति मनीषिभिः स्वीक्रियते । एवमेव निघण्टुरपि कांशग्रन्थेषु प्राथम्येन प्रतिष्ठिता रचना अस्ति । संस्कृते विविधज्ञानविज्ञानस्य महती परम्परा वर्तते । संस्कृतभाषायाः व्याकरणं सुव्यवस्थितं सुसमृद्धमित्यत्र नास्ति संशीतिलेशोऽपि । संस्कृतव्याकरणस्य वैज्ञानिकतायाः कारणाद् अद्यतनकाले अस्य महती प्रतिष्ठा वर्तते ।

उत्कृष्टेन सुविशालवाङ्मयेन अतीवसमृद्धा एषा भाषा । ज्ञाननिधिरूपेण विद्यमानं वैदिकसाहित्यं, विश्वप्रसिद्धं दर्शनसाहित्यं, पुराणेतिहासग्रन्थाः, धर्मशास्त्रग्रन्थाः अर्थशास्त्र-नीतिशास्त्रग्रन्थाः, जीवनदायिनी श्रीमद्भगवद्गीता, सुललिता सुदीर्घकाव्यपरम्परा, तत्त्वानुचिन्तनं धारयन्ती नाट्यशास्त्रस्य काव्यशास्त्रस्य च प्रौढग्रन्थावलयः तथा च गणित-रसायन-खगोल-ज्योतिष- वास्तु-आयुर्वेद-कृषि-सङ्गीतादिषु नैकेषु विषयेषु प्रौढाः ग्रन्थाः संराजन्ते अस्यां भाषायाम् । संस्कृतभाषा आस्माकीनायाः संस्कृतेः आधारशिला वर्तते,

एषा संस्कृतिः समष्टिं कामयमाना व्यष्टिकृतेऽपि अतीवोदारा वर्तते । वादे वादे जायते तत्त्वबोधः इत्यनुसारं दर्शनसिद्धान्तेषु वैमत्यमपि दृष्टिपथमायाति तथापि विमृश्यमाणे सर्वाणि मतानि एकं सद् विप्रा बहुधा वदन्ति अमुमेव सत्यं प्रतिपादयन्ति । पुराणमित्येव न साधु सर्वम् कुलगुरुकालिदासस्य इदं कथनमनुसृत्य आधुनिकं यदपि ज्ञानं साम्प्रतिके काले उपादेयमस्ति तत् सर्वथा ग्राह्यम्, अपि च संस्कृतसाहित्येन यदपि श्रेयसां पन्थाः प्रदर्शितः तदपि आत्मसात्करणीयः ।

संस्कृतविद्यापीठस्य स्थापना संस्कृतविषये स्नातकोत्तराध्ययनाय तथा च अनुसन्धानविधिं विज्ञाय उत्कृष्टशोधकरणाय जाता । संस्कृतं भारतीयसंस्कृतेराधारो वर्तते, विविधविषयेषु ज्ञाननिधिभूताः ग्रन्थाश्च वर्तन्ते अस्यां भाषायाम् । अत एव संस्कृतविषयः संस्कृतविद्यार्थिभिः सहैव विविधविषयान् अधिकृत्य अध्ययनपराणां छात्राणां कृतेऽपि पठनीयः लाभप्रदश्च वर्तते । वर्तमानसमये संस्कृतभाषायां विद्यमानां ज्ञानपरम्परां ज्ञातुमुत्सुकाः बहवः जिज्ञासवः न केवलं भारतवर्षे अपितु वैश्विकस्तरेऽपि वर्धिताः वर्तन्ते । इदं पूर्वमपि सङ्केतितं यद् अस्याः समृद्धं व्याकरणं सङ्गणकप्रयोगे नितान्तम् उपयोगि भवितुमर्हति । इदं सर्वं सम्यक् विचार्य विश्वविद्यालयस्य आरम्भकाले एव संस्कृतविषयः स्नातकोत्तरस्तरे उत्कृष्ट-अनुसन्धाने च प्रारम्भ्यते । संस्कृतस्य कल्याणपरम्परां मनसि निधायैव 2021-22 सत्रे स्नातकस्तरे NEP-2020 अन्तर्गते संस्कृताध्ययनम् आरब्धम् ।

अनेन पाठ्यक्रम-माध्यमेन न केवलं संस्कृतच्छात्रा अपितु अखिलेऽपि जिज्ञासुवर्गः लाभान्वितो भवेदिति प्रयासः । भारतवर्षस्य सुविस्तृता- ज्ञानपरम्परा अद्यतनकालेऽपि कल्याणमातनोतु इति कामना ।

पाठ्यक्रम-अध्ययनपरिणामाः

(Programme Outcomes)

1. अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः संस्कृतभाषायां पारङ्गता भूत्वा आजीविकार्जने समर्थाः भविष्यन्ति ।
2. वेदव्याकरणदर्शनकाव्यशास्त्रनाट्यशास्त्रस्मृतिकर्मकाण्डयोगज्योतिषायुर्वेदादिविषये छात्राः दक्षतां प्राप्य राष्ट्रस्य विभिन्नक्षेत्रेषु योगदानं दास्यन्ति ।
3. छात्राणां जीवनं नैतिकमाध्यत्मिकञ्च भविष्यति येन निर्द्वन्द्वस्वस्थसौहार्दपूर्ण- समाजस्य गठनं भविष्यति ।
4. काव्याध्ययनेन छात्राणां जीवनं सरसं मनस्तापरहितम् आनन्दमयञ्च भविष्यति येन सुखशान्तिमयराष्ट्रस्य च निर्माणं भविष्यति ।
5. दर्शनशास्त्राध्ययनेन छात्राणां तात्त्विकी तार्किकी च दृष्टिः विकसिष्यति । येन राष्ट्रं अन्धविश्वासकुरीतिमुक्तं भविष्यति तत्त्वज्ञानेन च विश्वप्रेमविश्वबन्धुत्वभावना प्रसरिष्यति ।
6. उद्देश्यपरक-गुणवत्तापूर्णशिक्षायाः माध्यमेन छात्राः उच्चतरशिक्षायां JRF/NET, Civil Services, Scientist and Research Programme इत्यादिषु प्रतियोगिपरीक्षासु च सफलतां प्राप्तुं समर्थाः भविष्यन्ति ।

नई शिक्षा नीति 2020 के अनुसार

पाठ्यक्रम एम०ए० (संस्कृतम्)

(2024-25 से प्रभावी)

वर्ष	सेमेस्टर	पाठ्यक्रम कोड	अनिवार्य/मूल्यवर्धित एवं चयनात्मक	प्रश्नपत्र-शीर्षक	लिखित/ प्रयोगात्मक/ परियोजना	क्रेडिट	आन्त० परीक्षा अङ्क	माध्यमिकी अङ्क (न्यूनतम अङ्क)	कुल अङ्क	न्यूनतम अङ्क (आन्त० तथा माध्य)	शैक्षिक कालांतर लिखित + ट्यूटोरियल
नई शिक्षा नीति के अनुसार प्रथम सेमेस्टर	नई शिक्षा नीति के अनुसार प्रथम सेमेस्टर	0710201	अनिवार्यम्	वेद-उपनिषदपरिचय	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60
		0710202	अनिवार्यम्	गद्यकाव्यं गीतिकाव्यं चम्पूकाव्यम्	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60
		0710203	अनिवार्यम्	भारतीयदर्शनम् (न्यायः वैशेषिकं, साङ्ख्यम्)	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60
		0710204	अनिवार्यम्	शोधप्रविधिः	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60
		0710205	अनिवार्यम्	प्राकृतसाहित्यं व्याकरणम् अथवा परियोजनात्मक कार्यम्/सर्वेक्षणम्/ आधारभूतसामग्री-संग्रहणम्/पुस्तकसमीक्षा	लिखित	4	25	100	100	40	4x15=60
		0710265									
ध्यातव्यम् - केवल ऐसे विद्यार्थी जिन्होंने प्रथम 06 सेमेस्टर (स्नातक विद्यार्थी) में न्यूनतम 75 प्रतिशत अङ्क प्राप्त किये हैं; वही स्नातक चतुर्थ वर्ष अथवा स्नातकोत्तर प्रथम वर्ष के सत्रम् तथा अष्टम दोनों सेमेस्टर्स में क्रमशः चार-चार क्रेडिट के क्रमशः पञ्चम और षष्ठम व्योरी प्रश्नपत्र के स्थान पर एक शोध-परियोजना ले सकते हैं।											

नई शिक्षा नीति के अनुसार अष्टम सेमेस्टर										
0810201	अनिवार्यम्	संस्कृतमहाकाव्यम्	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60	-
0810202	अनिवार्यम्	संस्कृतकाव्यशास्त्रम्	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60	-
0810203	अनिवार्यम्	व्याकरणनिबन्धानुवादश्च	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60	-
0810204	अनिवार्यम्	पालिसाहित्यव्याकरणश्च	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60	-
	अनिवार्यम्	वैकल्पिकप्रश्नपत्राणि (निम्नलिखितेष्वेकम्)								
0810205		(क) योगः प्राकृतिक- चिकित्सा च	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60	-
0810206		(ख) आयुर्वेदः स्वास्थ्यविज्ञानश्च	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60	-
0810207		(ग) आधुनिक संस्कृत- साहित्यं नवप्रवृत्तयश्च	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60	-
0810265		अथवा बृहद्-शोधपरियोजना (सप्तमसत्रस्य पञ्चमप्रश्नपत्रे कृतकार्यस्य अनुवर्तनम्)	प्रयोगात्मक	4	25	100	100	40	4x15=60	-

A

वर्ष	सेमे०	पाठ्यक्रम कोड	अनिवार्य/पुल्यवर्धित एवं चयनात्मक	प्रश्नपत्र-शीर्षक	लिखित/प्रयोगात्मक/परियोजना	क्रेडिट	आन्त० परीक्षा अङ्क	बाह्यपरीक्षा अङ्क (न्यूनतम-अङ्क)	कुल अङ्क	न्यूनतम-अङ्क (आन्त. तथा बाह्य)	शैक्षिक कालांश लिखित + द्यूटोरियल
		0910201	अनिवार्यम्	भारतीयदर्शनम्-वेदान्त-मीमांसा-योगश्च	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60
		0910202	अनिवार्यम्	व्याकरणं भाषा-विज्ञानश्च	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60
		0910203	अनिवार्यम्	ध्वनिः काव्यशास्त्रीयषट्स्थानानि च	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60
			अनिवार्यम्	वैकल्पिकप्रश्नपत्राणि (निम्नलिखितेषु एकम्)							
		0910204		(क) वैदिकसाहित्यस्य विशिष्टाध्ययनम्-प्रथमो भागः	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60
		0910205		(ख) व्याकरणस्य विशिष्टाध्ययनम्-प्रथमो भागः	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60
		0910206		(ग) प्राचीन-अर्वाचीनसंस्कृत-साहित्ययोः विशिष्टाध्ययनम्-प्रथमो भागः	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60
		0910207		(घ) दर्शनशास्त्रस्य विशिष्टाध्ययनम्-प्रथमो भागः	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60
		0910208		(ङ) काव्यशास्त्रस्य विशिष्टाध्ययनम्-प्रथमो भागः	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60

परियोजनात्मक कार्यम्/सर्वेक्षणम्/ आधारभूत-सामग्रीसङ्ग्रहणम्/ पुस्तक-समीक्षा	प्रयोगात्मक	4	25	100	100	40	4x15=60	-
1010201	रूपकं नाट्यशास्त्रम्	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60
1010202	धर्मशास्त्रम् अर्थशास्त्रम् आर्षकाव्यम्	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60
1010203	ब्राह्मणम्, प्रातिशाख्यम् निरुक्तम्	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60
	वैकल्पिकप्रश्नपत्राणि (निम्नलिखितेषु एकम्)							
1010204	(क) वैदिकसाहित्यस्य विशिष्टाध्ययनम्, द्वितीयो भागः	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60
1010205	(ख) व्याकरणस्य विशिष्टाध्ययनम्, द्वितीयो भागः	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60
1010206	(ग) प्राचीन-अर्वाचीनसंस्कृत- साहित्ययोः विशिष्टाध्ययनम्, द्वितीयो भागः	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60
1010207	(घ) दर्शनशास्त्रस्य विशिष्टाध्ययनम्, द्वितीयो भागः	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60
1010208	(ङ) काव्यशास्त्रस्य विशिष्टाध्ययनम्, द्वितीयो भागः	लिखित	4	25	75(25)	100	40	4x15=60
1010265	बृहद्-शोधपरियोजना	प्रयोगात्मक	4	25	100	200	80	4x15=60

संस्कृत-साहित्य-प्रश्नपत्राणि

9

Programme/Class: M. A	Year: P.G. First Year or U.G. in Research Fourth Year वर्षम्- चतुर्थम्	Semester : VII सत्रम्-सप्तमम्
Subject: संस्कृतम्		
Course Code: 0710201	Course Title: वेदोपनिषद्भिरुक्तम् ।	Theory
Course outcomes: अधिगम- उपलब्धयः 1. विद्यार्थिनो वैदिकवाङ्मयस्य संस्कृतेश्च ज्ञानं प्राप्स्यन्ति । 2. औपनिषदिकसंस्कृतिं प्रति गौरवपूर्णाः भविष्यन्ति । 3. वेदोक्तसन्देशैः मूल्यैश्च छात्राणाम् आचरणम् उदात्तं भविष्यति । 4. उपनिषदां परिचयं प्राप्स्यन्ति, उपनिषत्सु निहितान् उपदेशान् बोधिष्यन्ति । 5. औपनिषदिककर्मसंयमभक्तित्यागपरकभावैः भाविताः भविष्यन्ति । 6. वैदिकसूक्तानामध्ययनेन विद्यार्थिनः अध्यात्म-समाज-राष्ट्रविषये जागरिष्यन्ति ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures- Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topic	No. of Lectures Total- 60
I	वेदानां कालः - मैक्समूलर-ए.वेवर- जैकोबी-वाल गंगाधर तिलक- एम.विण्टरनिट्जविदुषां मतानि-भारतीयपारम्परिक-मतानि च ।	12
II	ऋग्वेदसंहिता - नासदीयसूक्तम् (10.129), उषस् सूक्तम् (3.61) । संवादसूक्तम् - विश्वामित्रनदी-सूक्तम् । (3.33)	12
III	यजुर्वेदसंहिता- प्रजापतिसूक्तम् 23 (1-8), अथर्ववेदसंहिता- राष्ट्राभिवर्धनसूक्तम् (1.29) ।	12
IV	कठोपनिषद् - प्रथमोऽध्यायः (प्रथमावल्ली-द्वितीयावल्ली च) ।	12
V	निरुक्तम् - प्रथमोऽध्यायः ।	12
Teaching Learning Process : Lectures, Class Discussions, PowerPoint Presentations, Class Activities/ Assignments etc.		

Suggested Readings:**संस्तुत-ग्रन्थाः**

1. वैदिक साहित्य एवं संस्कृति, वाचस्पति गैरोला, चौखंबा प्रकाशन ।
2. वैदिक साहित्य का इतिहास, डॉ. कर्ण सिंह, साहित्य भंडार मेरठ ।
3. वैदिक साहित्य की रूपरेखा, प्रो.राममूर्ति शर्मा, चौखंबा प्रकाशन, वाराणसी ।
4. वैदिक साहित्य एवं संस्कृति, आचार्य बलदेव उपाध्याय, चौखंबा प्रकाशन ।
5. ऋग्वेद -संहिता, राम गोविंद त्रिवेदी, चौखंबा विद्याभवन, वाराणसी ।
6. ऋक्सूक्त संग्रह, हरिदत्त शास्त्री, साहित्य भंडार, मेरठ ।
7. ऋक्सूक्त सौरभ, डॉ आर.के.लौ, ज्ञान प्रकाशन, मेरठ ।
8. सूक्त संकलन, प्रोफेसर विश्वंभर नाथ त्रिपाठी, चौखंबा प्रकाशन ।
9. सूक्त संकलन, डॉ उमेश चंद्र पांडे, प्राच्य भारती प्रकाशन, गोरखपुर ।
10. संस्कृत सूक्त, रत्नाकर चतुर्वेदी वासुदेवकृष्ण, महालक्ष्मी प्रकाशन, आगरा ।
11. यजुर्वेद, शर्मा जयदेव, डी.ए.वी पब्लिकेशन डिविजन, दिल्ली ।
12. यजुर्वेद - संहिता, संपादक- सुरेंद्र प्रताप, नाग पब्लिशर्स, दिल्ली ।
13. निरुक्त (यास्क), कपिल देव शास्त्री एवं डॉ श्रीकांत पांडे, साहित्य भंडार, मेरठ ।
14. निरुक्त के पांच अध्याय, शिवनारायण शास्त्री, परिमल प्रकाशन दिल्ली ।
15. कठोपनिषद्, प्रज्ञानंद सरस्वती, चौखंबा संस्कृत संस्थान ।
16. कठोपनिषद्, गीता प्रेस गोरखपुर ।

This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested Continuous Evaluation Methods:

प्रस्तावित सतत-मूल्यांकनम्-

(क) वैदिकमंत्राणां शुद्धं सस्वरञ्चोच्चारणम् (भावार्थ-सहितम्)

15 अङ्क

अथवा

अधिन्यासः (असाइनमेंट) मौखिकी च

(ख) लिखितपरीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघूत्तरीया वा)

10 अङ्क

Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested equivalent online courses:

Further Suggestions:

Programme/Class: M.A	Year : P.G. First Year or U.G. in Research Fourth Year वर्षम्-चतुर्थम्	Semester: VII सत्रम् सप्तमम्
Subject: संस्कृतम्		
Course Code: 0710202	Course Title: गद्यकाव्यं गीतिकाव्यं चम्पूकाव्यञ्च ।	Theory
Course outcomes : अधिगम- उपलब्धयः 1. विद्यार्थिनः संस्कृतस्य गद्य-पद्यचम्पूविधाः सम्यक् परिचेष्यन्ति । 2. संस्कृतगीतिकाव्यस्य सुमेयतायाः बोधं प्राप्स्यन्ति । 3. अनेनाध्ययनेन छात्रेषु रस-छन्दस्-अलंकाराणाम् अवगमनसामर्थ्यं विकसिष्यति । 4. काव्येषु आगतानां सूक्तीनां पठनेन पाठकानां नैतिकं चारित्रिकञ्च उन्नयनं भविष्यति । 5. गद्यपद्यचम्पूकाव्याध्ययनेन तेषां शब्दकोशो वृद्धिमेप्यति, सहैव ते संस्कृतश्लोकानां शुद्धोच्चारणे सस्वरगाने च नैपुण्यमवाप्स्यन्ति । 6. पाठ्यविषयस्य तात्कालिकीं संस्कृतिं ज्ञातुं समर्थाः भविष्यन्ति ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures : Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total - 60
I.	मेघदूतम् ।	12
II.	कादम्बरी-कथामुखम् - मंगलाचरणम्, विन्ध्याटवीवर्णनम्, अगस्त्याश्रमवर्णनम्, पम्पासरोवर्णनम्, प्रभातवर्णनम्, जाबालिवर्णनम् ।	12
III.	नलचम्पूः - आर्यावर्तवर्णनपर्यन्तम् ।	12
IV.	दशकुमारचरितम्- अष्टमोच्छ्वासः ।	12
V.	गद्यगीतिकाव्ययोः इतिहासः ।	12
Teaching Learning Process: Lectures, Class Discussions, Presentations, Class Activities/Assignments, etc.		

Suggested Readings:**संस्तुत-ग्रन्थाः**

1. संस्कृत साहित्य का इतिहास, डॉ. बलदेव उपाध्याय, चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी ।
2. संस्कृत साहित्य का इतिहास, उमाशंकर शर्मा 'ऋषि', चौखम्बा भारती अकादमी, वाराणसी, ।
3. संस्कृत साहित्य का इतिहास, वाचस्पति गैरोला, चौखम्बा विद्याभवन वाराणसी, पंचम संस्करण ।
4. मेघदूतम्, गोस्वामी प्रह्लाद गिरी, भारतीय विद्या प्रकाशन दिल्ली ।
5. मेघदूतम्, ज्ञान प्रकाशन, मेरठ ।
6. मेघदूतम्, अमरनाथ शुक्ल, साहित्य भंडार मेरठ ।
7. कादम्बरी कथामुखम्, तारणीश झा, रामनारायण लाल बेनीमाधव, कटरा, इलाहाबाद ।
8. कादम्बरी- एक सांस्कृतिक अध्ययन, वासुदेव शरण अग्रवाल ।
9. नलचम्पू, साहित्य भंडार, मेरठ ।
10. नलचम्पू, डॉ. परमेश्वर दीन पांडे, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन ।
11. दशकुमारचरितम्, आचार्य श्री शेषराजशर्मा 'रेग्मी', चौखम्बा कृष्णदास अकादमी, वाराणसी ।

This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested Continuous Evaluation Methods:**प्रस्तावित सतत मूल्यांकनम्-**

(क) पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थेषु आधारित: अधिन्यासः (असाइनमेंट)	15
अङ्क अथवा	
विषयसंबद्धं शोधपत्रवाचनम्	
(ख) लिखितपरीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघुत्तरीया वा)	10 अङ्क

Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested equivalent online courses:

Further Suggestions:

Programme/Class : M.A.	Year : P.G. First Year or U.G. in Research Fourth Year: वर्षम्- चतुर्थम्	Semester: VII सत्रम्-सप्तमम्
Subject: संस्कृतम्		
Course Code: 0710203	Course Title: भारतीयदर्शनम्- न्यायवैशेषिकसंख्यम् ।	Theory
Course outcomes: अधिगम- उपलब्धयः 1. विद्यार्थिनः दर्शनसाहित्यस्य परिचयं प्राप्य विविधदर्शनानां वर्गीकरणस्य सामर्थ्यमवाप्स्यन्ति, तेषां मुख्यतत्त्वैश्च परिचिताः भविष्यन्ति । 2. पाठ्यक्रमे निर्धारितप्रकरणग्रन्थेषु निहितानां मुख्यसिद्धान्तानाम् अवधारणानाम् आलोचनात्मके विश्लेषणे सक्षमाः भविष्यन्ति । 3. दार्शनिकाचार्याणां योगदानमवगमयन्तो विद्यार्थिनो व्यवहारे तेषां सिद्धान्तानाम् उपयोगितां ज्ञास्यन्ति । 4. जीवने दर्शनसिद्धान्तानां महत्त्वमनुभूय सुव्यवस्थिते उन्नते राष्ट्रनिर्माणे कृतधियो भवेयुः ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures-Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total -60
I.	भारतीयदर्शनस्य इतिहासः - सर्वेषाम् आस्तिकदर्शनानां प्रमुखाः अवधारणाः ।	12
II.	तर्कभाषा-केशवमिश्रः - आदितः प्रत्यक्ष-प्रमाणपर्यन्तम् ।	12
III.	तर्कभाषा-केशव मिश्रः - अनुमानप्रमाणतः अर्थापत्ति-प्रमाणं पर्यन्तम् ।	12
IV.	सांख्यकारिका-ईश्वरकृष्णः - कारिका 1-30 यावत् ।	12
V.	सांख्यकारिका-ईश्वरकृष्णः - कारिका 31तः समाप्तिपर्यन्तम् ।	12
Teaching Learning Process: Lectures, Class Discussions, Powerpoint Presentations, Class Activities/Assignments, etc.		

Suggested Readings:**संस्तुत-ग्रन्थाः**

1. तर्कभाषा, आचार्य विश्वेश्वर, ज्ञान मंडल प्रकाशन, वाराणसी ।
2. तर्कभाषा, आचार्य श्रीनिवास शास्त्री, साहित्य भंडार, मेरठ ।
3. तर्कभाषा, राकेश शास्त्री ।
4. सांख्यकारिका, आद्या प्रसाद मिश्र, इलाहाबाद ।
5. सांख्यकारिका, डॉ हरिदत्त शास्त्री, साहित्य भंडार, मेरठ ।
6. सांख्यकारिका, ज्ञान प्रकाशन, मेरठ ।
7. सांख्यकारिका, राकेश शास्त्री ।
8. भारतीय दर्शन, बलदेव उपाध्याय, शारदा मंडल, वाराणसी ।
9. भारतीय दर्शन, उमेश मिश्र, हिंदी संस्थान लखनऊ ।
10. भारतीय दर्शन, श्रीकांत पांडेय, साहित्य भंडार मेरठ ।
11. सांख्य दर्शन का इतिहास, उदयवीर शास्त्री, विरजानंद वैदिक संस्थान, ज्वालापुर ।

This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested Continuous Evaluation Methods:**प्रस्तावित सतत -मूल्यांकनम्-**

(क) पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थाधारित अधिन्यासः (असाइनमेंट)	15 अङ्क
अथवा	
विषयसंबद्धं शोधपत्रवाचनम्	
(ख) लिखितपरीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघूत्तरीया वा)	10 अङ्क

Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested equivalent online courses:

Further Suggestions:

Programme/Class: M.A	Year : P.G. First Year or U.G. in Research Fourth Year : वर्ष चतुर्थ	Semester : VII सत्र/सत्र
Subject: संस्कृत		
Course Code: 0710204	Course Title : शोध-प्रविधि : I	Theory
Course outcomes: अधिगम- उपलब्धयः 1. कः शोधः? किं विधिः शोधस्य? कस्यापि शोधविषयस्य चयनं कथं कुर्यात् शोधार्थं? विषयं चेत् किं किन् अवधेयं विशेषतया, एतादृशाः बहवः प्रश्नाः, येषां समाधानं शोधकरमात्रं असंदिग्धम् । 2. शोधसंबद्धानां विविधग्रन्थानां संकलनं कथं कृतम् कर्तुं शक्यते इत्यपि ज्ञानं शोधविधिचिन्तनेन भवति । 3. संस्कृतशोधस्य पुरातनानां नूतनानां क्षेत्राणां परिचयं प्राप्स्यन्ति । 4. शोधस्य महत्तां परिज्ञाय छात्राः शोधकार्यार्थं सन्तुष्टाः भविष्यन्ति । 5. संस्कृतशोधक्षेत्रे सङ्गणक-उपयोगः अतीवसहायकः इत्यपि ज्ञप्स्यन्ति ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25+75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures : Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total - 60
I	शोधस्य (अनुसन्धानस्य) स्वरूपम्, सामान्यः परिचयः, शोध-समस्यावर्धकाः शब्दाः (अन्वेषणम्, गवेषणम्, अनुशीलनम्, परिशीलनम्, समीक्षा, आलोचना, पर्यालोचनम् इत्यादयः), शोधस्य उद्देश्यं महत्त्वम् ।	12
II	संस्कृत-अनुसन्धानस्य उद्देश्यं क्षेत्रम् ।	12
III	शोधसर्वेक्षण-स्वरूपम् उपयोगिता महत्त्वम् । पुस्तकसमीक्षा ।	12
IV	शोधकार्यस्य रूपरेखा, संदर्भग्रन्थानां सूची-निर्माणस्य प्रक्रिया ।	12
V	शोधकार्ये सङ्गणकस्य प्रयोगः- Introduction of computer, Basic usage-email, social media.	12
Teaching Learning Process: Lectures, Class Discussions, Demonstrations, Powerpoint Presentations, Class Activities/ Assignments, Field Visits etc.		

Suggested Readings:

संस्तुत-ग्रन्थाः

1. शोध प्रविधि, डॉ विजय मोहन शर्मा, नेशनल पब्लिकेशन हाउस दिल्ली ।
2. नवीन शोध विज्ञान, डॉ तिलक सिंह ।
3. संस्कृत शोध प्रविधि, डॉ प्रभु नाथ द्विवेदी, संस्कृत संस्थान वाराणसी ।
4. अनुसन्धानस्य प्रविधि-प्रक्रिया, डॉ नागेंद्र राष्ट्रीय संस्कृत संस्थान दिल्ली ।
5. शोध प्रविधि एवं पांडुलिपि विज्ञान - प्रोफेसर अभिराज राजेंद्र मिश्र, अक्षय बट प्रकाशन, इलाहाबाद
6. साहित्यिक अनुसन्धान के आयाम, डॉ रविंद्र कुमार जैन, नेशनल पब्लिशिंग हाउस, दरियागंज, नई दिल्ली ।
7. संस्कृत आलोचना की भूमिका, अवधेश कुमार सिंह, राष्ट्रीय पुस्तक न्यास, नई दिल्ली
8. शोध- स्वरूप एवं मानक व्यावहारिक कार्यविधि, बैजनाथ सिंहल, वाणी प्रकाशन, दरियागंज नई दिल्ली
9. Research and publication ethics, Dr. S B Kishor, Dr. Ajay Kushwaha, Dr. Geetanjali J. Das Ganu Prakashan, Pratibha Book Distributors, Nagpur.

This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all सभी के लिए उपलब्ध - सर्वेषां कृते

Suggested Continuous Evaluation Methods:

प्रस्तावित सतत-मूल्यांकनम्-

(क) पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थाधारित: अधिन्यास: (असाइनमेंट) 15 अङ्क
अथवा

पुस्तक- समीक्षा अथवा शोधविषयसंबद्धा संदर्भ -ग्रन्थसूची

(ख) लिखितपरीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघूत्तरीया वा) 10 अङ्क

Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested equivalent online courses:

Further Suggestions:

Programme/Class: M. A	Year : P.G. First Year or U.G. in Research Fourth Year वर्ष चतुर्थम्	Semester: VIII सत्रम्- अष्टमम्
Subject: संस्कृतम्		
Course Code: 0710205	Course Title: प्राकृतसाहित्यं व्याकरणम् ।	Theory
Course outcomes: अधिगम-उपलब्धयः - 1. प्राकृतभाषायाः साहित्यस्य च परिचयं प्राप्स्यन्ति । 2. प्राकृतव्याकरणस्य अध्ययनं शोधस्य कृते आधारो भविष्यति । 3. विद्यार्थिनः सट्टकविधायाः परिचयं प्राप्स्यन्ति । 4. वर्तमानकालपर्यन्तं भाषाविकासक्रमस्य ज्ञानं रुचिकरं भविष्यति । 5. प्राकृतसंस्कृतयोः व्याकरणज्ञानं भाषाविषयकं नैपुण्यं जनयिष्यति ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures-Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total- 60
I	कर्पूरमञ्जरी- प्रथमजवनिका ।	12
II	कर्पूरमञ्जरी- द्वितीयजवनिका ।	12
III	कर्पूरमञ्जरी - तृतीय-चतुर्थजवनिके ।	12
IV	प्राकृतव्याकरणम् - प्राकृत व्याकरण-प्रवेशिका ।	12
V	प्राकृतसाहित्येतिहासः ।	12
Teaching Learning Process: - lecture, Class discussions/demonstrations, Power-point presentations, Class activities/assignments etc.		
Suggested Readings: संस्तुतग्रन्थाः - 1. कर्पूरमञ्जरी राजशेखर, श्री रामकुमार आचार्यः, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी । 2. कर्पूरमञ्जरी, पं परमेश्वरदीन पांडेय कृष्णदास अकादमी, वाराणसी । 3. कर्पूरमञ्जरी, चुन्नीलाल शुक्ल । 4. प्राकृत प्रकाश, आचार्य बलदेव उपाध्याय, सम्पूर्णानन्द संस्कृत विश्वविद्यालय, वाराणसी । 5. प्राकृत व्याकरण, मिश्र मधुसूदनप्रसाद, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी ।		

6. प्राकृत व्याकरण प्रवेशिका, सत्यरंजन बनर्जी, भोगीलाल लहेरचन्द इन्स्टीट्यूट आफ इण्डोलॉजी, दिल्ली।
राष्ट्रीय संस्कृत संस्थान, दिल्ली।
7. प्राकृत भाषा और साहित्य का आलोचनात्मक इतिहास, डॉ नेमिचन्द्र शास्त्री तारा पब्लिकेशन,
वाराणसी।

This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: **Open for all** - सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested Continuous Evaluation Methods:

प्रस्तावित सतत मूल्यांकनम्-

(क) पाठ्यक्रमे निर्धारित-ग्रन्थेषु आधारित: अधिन्यास: (असाइनमेंट) 15 अङ्क
अथवा

विषयसंबद्धं शोधपत्रवाचनम्

(ख) लिखितपरीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघूत्तरीया वा) 10 अङ्क

Course prerequisites: open for all- सबके लिए उपलब्ध - सर्वेषां कृते

Suggested equivalent online courses:

Further Suggestions:

Programme/ Class: M. A	Year : P.G. First Year or U.G. in Research Fourth Year वर्षम्- चतुर्थम्	Semester : VII सत्रम्-सप्तमम्
Subject: संस्कृतम्		
Course Code: 0710265	Course Title : परियोजनात्मकं कार्यम् ।	Practical
Course outcomes: अधिगम- उपलब्धयः 1. विद्यार्थिषु शोधपरा दृष्टिः विकसिष्यति । 2. शोधकार्यं प्रति छात्राणां रुचिर्जागरिष्यति । 3. शोधस्य अनन्ताभिः संभावनाभिः परिचिताः भविष्यन्ति । 4. शोधकार्यं प्रति आत्मविश्वास आगमिष्यति विद्यार्थिषु । 5. उत्तमानुसंधानकार्यस्य विविधाभिः विधाभिः सुपरिचिताः भूय उत्कृष्टशोधे संलग्नाः भविष्यन्ति ।		
Credits: 4		Optional
Max. Marks: 100		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures-Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total-60
I	परियोजनात्मकं कार्यम्/सर्वेक्षणम्/आधारभूतसामग्रीसंग्रहणम् /पुस्तकसमीक्षा	60
Teaching Learning Process: Lectures, Class Discussions, Powerpoint Presentations, Class Activities/Assignments, etc.		
Suggested Readings: संस्तुत-ग्रन्थाः 1. शोधस्वरूप एवं मानक व्यावहारिक कार्यविधि, वैजनाथ सिंगल वाणी प्रकाशन, नई दिल्ली । 2. अनुसन्धान का विवेचन, उदय भानु सिंह । 3. शोध-प्रविधि, विनय मोहन शर्मा । 4. शोध -प्रक्रिया और विवरणिका, सावित्री सिन्हा व विजयेंद्र स्नातक । 5. अनुसन्धान के मूलतत्त्व, उदय भानु सिंह ।		
This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते		
Suggested Continuous Evaluation Methods: प्रस्तावित सतत-मूल्यांकनम् -		

परियोजनात्मककार्यम्/सर्वेक्षणम्/आधारभूतसामग्रीसंग्रहणम्/पुस्तक- समीक्षा	100 अङ्क
Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते	
Suggested equivalent online courses :	
Further Suggestions :	

Q

Programme/Class: M.A	Year : P.G. First Year or U.G. in Research Fourth Year वर्ष चतुर्थम्	Semester : VIII सत्रम् -अष्टमम्
Subject: संस्कृतम्		
Course Code: 0810201	Course Title : संस्कृतमहाकाव्यम्-इतिहासश्च ।	Theory
Course outcomes: अधिगम- उपलब्धयः 1. विद्यार्थिनः संस्कृतमहाकाव्यानां महत्वाः परम्परायाः ज्ञानं प्राप्स्यन्ति । 2. पद्यसाहित्यस्य सुगीतात्मतायाः सौन्दर्यबोधं कर्तुं शक्स्यन्ति । 3. काव्ये निहितानां रस-छन्दस्-अलंकारादितत्त्वानां परिशीलनयोग्यताम् अवाप्स्यन्ति । 4. तत्र विद्यमानानां सूक्तीनां सुभाषितवाक्यानाञ्च माध्यमेन विद्यार्थिनां नैतिकी चारित्रिकी च उन्नतिर्भविष्यति । 5. तेषां शब्दकोषः समृद्धो भविष्यति अपि च संस्कृतश्लोकानां शुद्धोच्चारणकौशले निपुणाः भविष्यन्ति । 6. सम्बन्धितमहाकाव्यकालस्य सामाजिकसंस्कृतेश्च परिचयं प्राप्स्यन्ति ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures-Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total- 60
I.	बुद्धचरितम् - प्रथमः सर्गः । (01-40)	12
II.	किरातार्जुनीयम् - प्रथमः सर्गः ।	12
III.	शिशुपालवधम् - प्रथमः सर्गः ।	12
IV.	नैषधीयचरितम् - प्रथमः सर्गः । (1-50)	12
V.	संस्कृतमहाकाव्येतिहासः ।	12
Teaching Learning Process: Lectures, Class Discussions, Powerpoint Presentations, Class Activities/Assignments, etc. Suggested Readings: संस्तुत-ग्रन्थाः 1. संस्कृत साहित्य का इतिहास, डा० बलदेव उपाध्याय चौखम्बा प्रकाशन वाराणसी । 2. संस्कृत साहित्य का इतिहास, उमाशंकर शर्मा 'ऋषि' चौखम्बा विद्याभवन वाराणसी पुनर्मुद्रित - 2012 ।		

3. संस्कृत साहित्य का इतिहास, वाचस्पति गैरोला, चौखम्बाविद्याभवन वाराणसी, पञ्चम संस्करण, 1997।
4. संस्कृत साहित्य का समीक्षात्मक इतिहास, डॉ कपिलदेव द्विवेदी, रामनारायणलाल विजयकुमार, २ कटरा रोड, इलाहाबाद।
5. संस्कृत साहित्य का अभिनव इतिहास, प्रो राधावल्लभ त्रिपाठी, विश्वविद्यालय प्रकाशन वाराणसी।
6. किरातार्जुनीयम्, प्रथम सर्ग, अभिराज डॉ राजेन्द्र मिश्र, अक्षयवट प्रकाशन मंदिर, इलाहाबाद।
7. किरातार्जुनीयम्, श्रीवदरीनारायण मिश्र, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।
8. किरातार्जुनीयम्, डॉ सुधाकर मालवीयः, चौखम्बा कृष्णदास अकादमी, वाराणसी।
9. शिशुपालवधम्, अनु० श्री राम प्रसाद त्रिपाठी, हिन्दी साहित्य सम्मेलन, प्रयाग।
10. शिशुपालवधम्, रामनाथ सुमन, ई-पुस्तकालय।
11. नैषधीयचरितम्, साहित्यभण्डार मेरठ।
12. नैषधीयचरितम्, नारायणी टीका राष्ट्रीय संस्कृत संस्थान दिल्ली।
13. नैषधीयचरितम्, हरगोविन्द शास्त्री, चौखम्बा संस्कृत सीरीज वाराणसी।
14. संस्कृत साहित्य की रूपरेखा, श्री शेखर पाण्डे, साहित्यभण्डार मेरठ।
15. बुद्धचरितम्, डॉ जयनारायण शुक्ल, हंसा प्रकाशन, जयपुर।
16. बुद्धचरितम् महन्त श्रीरामचन्द्रदास शास्त्री, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी।

This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested Continuous Evaluation Methods:

प्रस्तावित सतत- मूल्यांकनम् -

(क) पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थाधारित: अधिन्यासः(असाइनमेंट) 15 अङ्क
अथवा

विषयसम्बद्धं शोधपत्रवाचनम्

(ख) लिखितपरीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघुतरीया वा) 10 अङ्क

Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested equivalent online courses:

Further Suggestions:

Programme/Class: M. A.	Year : P.G. First Year or U.G. in Research Fourth Year वर्ष चतुर्थम्	Semester: VIII सत्रम्-अष्टमम्
Subject: संस्कृतम्		
Course Code: 0810202	Course Title: संस्कृतकाव्यशास्त्रम् ।	Theory
Course outcomes: अधिगम- उपलब्धयः 1. विद्यार्थिनः संस्कृतकाव्यशास्त्रस्य प्रमुखग्रन्थानां काव्यशास्त्रकाराणां च परिचयं प्राप्स्यन्ति । 2. काव्यस्वरूपं काव्यभेदान् च विज्ञाय काव्यस्य मूलभूततत्त्वानां बोधम् अवाप्स्यन्ति । 3. रसस्य समुचितव्याख्यां ज्ञात्वा काव्यरसास्वादननैपुण्यं प्राप्स्यन्ति । 4. अलंकाराणां परिशीलनेन विविधकाव्येषु समागतान् अलंकारान् ज्ञातुं शक्स्यन्ति । 5. काव्यशास्त्रीय- सिद्धान्तावबोधनेन अस्मिन् विषये शोधकार्यं प्रति रुचिर्जागरिष्यति । 6. कवित्वशक्तेः परिष्कारः संवर्धनञ्च भविष्यति ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures : Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total - 60
I.	काव्यप्रकाशः - प्रथमः उल्लासः ।	12
II.	काव्यप्रकाशः - द्वितीयः तृतीयश्च उल्लासः ।	12
III.	काव्यप्रकाशः- चतुर्थोल्लासतः- अभिनवगुप्ताचार्यस्य रससूत्रव्याख्या पर्यन्तम् ।	12
IV.	काव्यप्रकाशः - सप्तमोल्लासतः - रसदोषाः ।	12
V.	अलंकाराः - नवमोल्लासतः - अनुप्रासः, यमकम्, श्लेषः । दशमोल्लासतः - उपमा, रूपकम्, उत्प्रेक्षा, समासोक्तिः, अर्थान्तरन्यासः, दृष्टान्तः, विभावना, विशेषोक्तिः, निदर्शना, स्वभावोक्तिः, विरोधाभासः, संकरः, संसृष्टिश्च ।	12
Teaching Learning Process : Lectures, Class Discussions, Powerpoint Presentations, Class Activities/Assignments, etc.		

Suggested Readings:**संस्तुत-ग्रन्थाः**

1. काव्यप्रकाश - वामन शलकीकर टीका, भंडारकर, प्राव्ययिद्या संस्थान, पुणे 1965 ।
2. काव्यप्रकाश - आचार्य विश्वेश्वर, ज्ञान मण्डल वाराणसी 1960 ।
3. काव्यप्रकाश - श्री निवास शास्त्री, साहित्य भण्डार, मेरठ ।
4. काव्यप्रकाश - पारसनाथ द्विवेदी, वाराणसी ।
5. काव्यप्रकाश - डॉ० सत्यव्रत सिंह, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी 1955 ।
6. काव्यशास्त्र का इतिहास- डॉ० सत्यदेव चौधरी, दिल्ली ।
7. काव्यशास्त्र का इतिहास - एस. के. डे. ।
8. The Kavyaprakash of Mammata [Part 1] - Ed. G.N. Jha, Varanasi, 1967.

This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all सभी के लिए उपलब्ध

Suggested Continuous Evaluation Methods:

प्रस्तावित सतत-मूल्यांकनम्

(क) पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थाधारित: अधिन्यास: (असाइनमेंट)

15 अङ्क

अथवा

विषयसम्बद्धं शोधपत्रवाचनम्

(ख) लिखितपरीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघुत्तरीया वा)

10 अङ्क

Course prerequisites: सर्वेषां कृते

Suggested equivalent online courses:

Further Suggestions :

Programme/Class: M.A	Year : P.G. First Year or U.G. in Research Fourth Year : वर्ष चतुर्थम्	Semester: VIII सत्रम्-अष्टमम्
Subject: संस्कृतम्		
Course Code : 0810203	Course Title: व्याकरण-निबन्धानुवादश्च	Theory
Course outcomes: अधिगम- उपलब्धयः 1. व्याकरणं समेषां शास्त्राणामाधारभूतम् । 2. व्याकरणज्ञानेन अन्येषां ग्रन्थानामध्ययने सौकर्यं भविष्यति । 3. विभक्तिज्ञानेन संस्कृतसम्भाषणं सरलं जायते । 4. कारकपठनं साहित्यप्रवेशाय आवश्यकम् । 5. निबन्धाध्ययनेन कस्मिन्नपि विषये सुदृढाः सूचनाः लभन्ते पठकाः । 6. साहित्ये प्रवेशाय अनुवादः आधारस्तम्भः । 7. उपपदविभक्तीनां ज्ञानं भाषां सुदृढीकरोति ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures-Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total- 60
I.	प्रथमा द्वितीया तृतीया विभक्तयः ।	12
II.	चतुर्थी पञ्चमी सप्तमी च ।	12
III.	षष्ठी विभक्तिः ।	12
IV.	निबन्धाः । (वेदः, उपनिषद्, षड्वर्णानि, संस्कृतभाषा, भारतीयसंस्कृतिः, कालिदासः, भवभूतिः, श्रीहर्षः, माघः, बाणभट्टः ।)	12
V.	अनुवादः । (संस्कृत-हिन्दी, हिन्दी-संस्कृत)	12
Teaching Learning Process : Lectures, Class Discussions, Powerpoint Presentations, Class Activities/Assignments, etc.		
Suggested Readings:		

संस्तुत-ग्रन्थाः

1. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी- भट्टोजिदीक्षितः ।
2. संस्कृतव्याकरणम्-श्रीनिवासशास्त्री ।
3. संस्कृतव्याकरणम्- मधु सक्सेना ।
4. निबन्धशतकम्- कपिलदेवद्विवेदी ।
5. संस्कृतनिबन्धपारिजातम्- डा. गणेशदत्त शर्मा ।
6. संस्कृतनिबन्धरत्नाकरः- डा. शिवप्रसाद भारद्वाज ।
7. संस्कृतरचनानुवादकौमुदी- डा. कपिलदेव द्विवेदी ।
8. अनुवादचन्द्रिका- श्री चक्रधर नौटियाल ।
9. संस्कृतरचनानुवादप्रभा- डा. श्रीनिवास शास्त्री ।

This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all -सभी के लिए उपलब्ध - सर्वेषां कृते

Suggested Continuous Evaluation Methods:

प्रस्तावितं सतत-मूल्यांकनम् -

(क) पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थाधारितः अधिन्यासः (असाइनमेंट)

15 अङ्क

अथवा

विषयसम्बद्धं शोधपत्रवाचनम्

(ख) लिखितपरीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघुतरीया वा)

10 अङ्क

Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested equivalent online courses:

Swayam<https://onlinecourses-swayam2-ac->

[in.translate.google/cec21_lg04/preview?x_tr_sl=en&x_tr_tl=hi&x_tr_hl=hi&x_tr_pto=tc](https://www.translate.google/cec21_lg04/preview?x_tr_sl=en&x_tr_tl=hi&x_tr_hl=hi&x_tr_pto=tc)

<https://www.careers360.com/university/indian-institute-of-technology-kharagpur/advanced-level-of-spoken-sanskrit-certification-course>

Further Suggestions:

Programme/Class : M.A	Year : P.G. First Year or U.G. in Research Fourth Year : वर्ष चतुर्थम्	Semester : VIII सत्रम् - अष्टमम्
Subject: संस्कृतम्		
Course Code : 0810204	Course Title : पालिसाहित्यं व्याकरणम् ।	Theory
Course outcomes: संस्तुतग्रन्थाः - 1. धम्मपदाध्ययनेन जीवनं प्रति स्वच्छा दृष्टिर्विकसिष्यति । 2. विद्यार्थिनः पालिसाहित्यस्य विषये ज्ञास्यन्ति । 3. व्याकरणज्ञानेन पालिभाषायाः वैशिष्ट्यम् अवगमिष्यन्ति । 4. गौतमबुद्धस्य उपदेशानां सम्यगनुशीलनं कर्तुं शक्यन्ति । 5. स्वजीवने धम्मपदे वर्णितस्य ज्ञानस्य उपयोगितां ज्ञास्यन्ति । 6. भाषावैज्ञानिकी दृष्ट्याऽपि इदमध्ययनम् उपयोगि वर्तते ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures : Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total- 60
I	धम्मपद (1-5 वर्गाः) ।	12
II	धम्मपद (6-10 वर्गाः) ।	12
III	धम्मपद (11-15 वर्गाः) ।	12
IV	पालिव्याकरणम् (सन्धि-समास-शब्दरूप-धातुरूपादिसम्बन्धिनियमाः)	12
V	पालिसाहित्येतिहासः ।	12
Teaching Learning Process: - lecture, Class discussions/demonstrations, Power point presentations, Class activities/assignments etc.		
Suggested Readings: संस्तुतग्रन्थाः - 1. धम्मपद, डॉ० त्रिपिटकाचार्य भिक्षु धर्मरक्षित, मास्टर खेलाडीलाल संकटाप्रसाद संस्कृत पुस्तकालय, कचौडी गली, वाराणसी । 2. धम्मपद डॉ० भिक्षु धर्मरक्षित, मोतीलाल बनारसीदास पब्लिशर्स प्राइवेट लिमिटेड । 3. पालि व्याकरण, भिक्षु धर्मरक्षित, वाराणसी ज्ञानमण्डल लिमिटेड (ई पुस्तकालय) ।		

4. बौद्धभारतीग्रन्थमाला-१० पालिव्याकरण,सम्पादक तथा अनुवादक स्वामीद्वारिकानाथ शास्त्री, बौद्धभारती वाराणसी, चौखम्बा विद्याभवन ।
5. पालि व्याकरण, डॉ रामअवध पाण्डेय डॉ रविनाथ मिश्र, मोतीलाल बनारसीदास ।
6. पालि महाव्याकरण,भिक्षु धर्मरक्षित ।
7. पालि साहित्य का इतिहास, डॉ भरतसिंह उपाध्याय,अध्यक्ष हिन्दी विभाग, जैन कालेज, बडौत, हिन्दी साहित्य सम्मेलन प्रयाग ।
8. पालि भाषा और साहित्य, इन्द्र चंद्र शास्त्री, हिन्दी माध्यम कार्यान्वयन निदेशालय, दिल्ली यूनिवर्सिटी ।

This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all - सभी के लिए उपलब्ध- सर्वेषां कृते

Suggested Continuous Evaluation Methods:

प्रस्तावित सतत मूल्यांकनम्-

(क) पाठ्यक्रमे निर्धारित-ग्रन्थेषु आधारित अधिन्यासः (असाइनमेंट) 15

अङ्क

अथवा

विषयसंबद्धं शोधपत्रवाचनम्

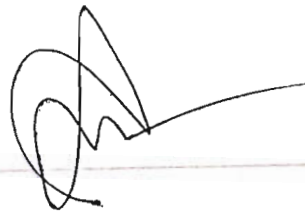
(ख) लिखितपरीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघुतरीया वा) 10

अङ्क

Course prerequisites: open for all- सभी के लिए उपलब्ध - सर्वेषां कृते

Suggested equivalent online courses:

Further Suggestions:

Programme/Class: M.A	Year : P.G. First Year or U.G. in Research Fourth Years : वर्ष चतुर्थम्	Semester : VIII सत्रम् - अष्टमम्
Subject: संस्कृतम्		
CourseCode: 0810205	Course Title: योग: प्राकृतिक-चिकित्सा च	Theory
Course outcomes: अधिगम उपलब्धयः 1. आरोग्यं विना न किमपि सिध्यति, यतोहि 'शरीरमाद्यं खलु धर्मसाधनम्' । 2. विद्यार्थिनो योगस्य प्राकृतिकचिकित्सायाश्च सिद्धान्तानां विषये ज्ञास्यन्ति । 3. योगवाशिष्ठानुसारं किं स्वास्थ्यम्? कश्च रोगः? इति ज्ञातुं शक्यन्ति । 4. प्राकृतिकचिकित्सायां वर्णितान् उपचारविधीन् अवगमिष्यन्ति । 5. प्रोत्साहक-निवारक-उपचारात्मक- पुनर्वासचिकित्सायां योगप्राकृतिकचिकित्सायाश्च उपचारात्मकपक्षम् उपयोक्तुं शक्यन्ति । 6. प्रौद्योगिक-क्षेत्रे आयुर्वेदिकचिकित्सकरूपेण, फिटनेस वेलनेस कोच इति नाम्ना प्रसिद्धाम् आजीविकां प्राप्तुं शक्यन्ति ।		
Credits: 5		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures : Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total 60.
I	योग: प्राकृतिकचिकित्सा च - मूल विषयः, परिभाषाः, सामान्य-परिचयः, इतिहासः, अनयोः सम्बन्धश्च । योगचिकित्सा - अर्थः, उद्देश्यः, अवधानम्, आवश्यकता च । प्राकृतिकचिकित्सा- अर्थः, उद्देश्यः, सिद्धान्ताः, आधुनिके समये आवश्यकता च ।	15
II	योगानुसारं स्वास्थ्यस्य रोगस्य च अवधारणा ।	10

	योगवाशिष्ठ:- आधिजानाम् अनाधिजानाञ्च व्याधीनाम् अवधारणा, समग्रस्वास्थ्य-विषयिकी पञ्चकोश-अवधारणा ।	
III	जलचिकित्सा - जलस्य महत्त्वं, जलस्य गुणाः, विभिन्नतापक्रमयुक्तानां जलानां शरीरे प्रभावः, जलचिकित्सायाः सिद्धान्ताः, जलपानम् ।	15
IV	प्राकृतिकस्नानम्, साधारणं वर्षण-स्नानञ्च, कटि-स्नानम्, वाष्प-स्नानम्, उष्णपाद-स्नानम्, जल-पट्टिकाः (पट्टियां) ।	10
V	मृत्तिकाचिकित्सा - मृत्तिकायाः महत्त्वम्, प्रकाराः गुणाश्च । शरीरे मृत्तिकायाः प्रभावः, मृत्तिकाचिकित्सायाः विविधविधः ।	10
Teaching Learning Process: lecture, Class discussions/ demonstrations, Powerpoint presentations, Class activities/ assignments, Field Visits, Internship, etc.		
Suggested Readings:		
संस्तुत ग्रन्थाः		
1. डॉ. स्वामी कर्मानन्द, सामान्य रोगों का योगिक प्रबंधन ।		
2. वृज भूषण गोयल, प्राकृतिक चिकित्सा और योग का रहस्य ।		
3. के.एस. जोशी, योग और प्राकृतिक उपचार चिकित्सा ।		
This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all- सर्वेषां कृते सभी के लिए उपलब्ध		
Suggested Continuous Evaluation Methods:		
प्रस्तावित सतत- मूल्यांकनम् -		
(क) पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थाधारित अधिन्यासः (असाइनमेंट) अङ्क		15
अथवा		
विषयसम्बद्धं शोधपत्रवाचनम्		
(ख) लिखितपरीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघुतरीया वा) अङ्क		10
Course prerequisites: सर्वेषां कृते		
Suggested equivalent online courses:		
Further Suggestions :		

Programme/Class: M. A	Year: P.G. First Year or U.G. in Research Fourth Years वर्ष चतुर्थम्	Semester: VIII सत्रम् - अष्टमम्
Subject: संस्कृतम्		
Course Code: 0810206	Course Title: आयुर्वेदः स्वास्थ्यविज्ञानम्	Theory
Course outcomes: अधिगम-उपलब्ध्यः - 1. विद्यार्थिनः आयुर्वेदविषयं पठित्वा स्वास्थ्यस्य रोगस्य च अवधारणयोर्ज्ञानं प्राप्स्यन्ति । 2. दिनचर्याम् ऋतुचर्याञ्च ज्ञात्वा रोगाणाम् उपचाराय स्वास्थ्यरक्षणाय च कौशलयुक्ताः भविष्यन्ति । 3. स्वस्थजीवनशैल्याः संबद्धान् आयुर्वेदसिद्धान्तान् अधिगमिष्यन्ति । 4. दोषत्रयस्य विविधान् पक्षान् ज्ञास्यन्ति । 5. षड्रस-अवधारणाश्रिते संतुलित-आहारविषये सम्यक् ज्ञानं प्राप्स्यन्ति ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures : Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total - 60
I	आयुर्वेदः — सामान्यः परिचयः, इतिहासः, शाखाः उद्देश्याश्च ।	12
II	स्वास्थ्यं तथा रोगः — अवधारणा, परिचयः, परिभाषा, स्वास्थ्यस्य आयामाः रोगप्रकाराश्च ।	12
III	दिनचर्यासिद्धान्ताः, व्यायामः, अभ्यङ्गं तथा स्नान-अवधारणा ।	12
IV	ऋतुचर्या- अवधारणा, सिद्धान्ताः, उद्देश्याः, विभाजनं प्रकाराश्च ।	12
V	त्रिदोष-षड्रस-आहारादीनाञ्च सामान्यः परिचयः, ऋतु-अनुसारम् आहारः, त्रिदोष-गुण-रस-द्रव्याधारिताः आहाराः ।	12
Teaching Learning Process: lecture, Class discussions/ demonstrations, Powerpoint presentations, Class activities/ assignments, Field visits., Internship, etc.		
Suggested Readings: संस्तुत -ग्रन्थाः 1. Prof. Ramharsh Singh: स्वस्थवृत्त विज्ञान, Chaukhambha Publication, 2020.		

2. Dr. Shanker Lal Burdak and Dr. Rameshwar Lal: अष्टाङ्गहृदयम् (Hindi Version), Ayurveda Sanskrit Hindi Pustak Bhandaar, 2019. 3. Dr. Bargale Sushant Sukumar and Dr. Shashirekha H.K.: Textbook of Swasthavritta, Chaukhambha Publications, 2016. 4. Dr. Heeralal: Swastha Aahar (Healthy Food), Swastha Prakashan Unnav, 1977. 5. Vitthaldas Modi: रोगों की सरल चिकित्सा, Penguin Books India Pvt Ltd, 2019.	
This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते 	
Suggested Continuous Evaluation Methods: प्रस्तावित सतत-मूल्यांकनम् -	
(क) पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थाधारित: अधिन्यास: (असाइनमेंट) अङ्क विषयसम्बद्ध शोधपत्रवाचनम्	15
(ख) लिखितपरीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघूत्तरीया वा) अङ्क	10
Course prerequisites: सर्वेषां कृते	
Suggested equivalent online courses:	
Further Suggestions :	

Programme/Class : M.A	Year : P.G. First Year or U.G. in Research Fourth Year : वर्ष चतुर्थम्	Semester : VIII सत्रम् - अष्टम
Subject: संस्कृतम्		
Course Code: 0810207	Course Title: आधुनिक संस्कृतसाहित्यं नव-प्रवृत्तयश्च	Theory
Course outcomes: अधिगम- उपलब्धयः 1. विद्यार्थिनः संस्कृतभाषायां वर्तमानस्य आधुनिकसंस्कृतसाहित्यस्य वैविध्यम् अवगन्तुं शक्यन्ति । 2. साम्प्रतिकविषयानवलम्ब्य कृतं साहित्यं पाठ्य ते गौरवम् अनुभविष्यन्ति । 3. आधुनिकसंस्कृतसाहित्ये विद्यमानाः सामाजिकविषयाः युगबोधं कारयिष्यन्ति । 4. संस्कृतगीतिषु कवितासु च विद्यमानायाः सुगीतात्मकतायाः सौंदर्यबोधं कर्तुं शक्यन्ति । 5. विद्यार्थिनां शब्दकोशे वृद्धिर्भविष्यति अपि च ते संस्कृतकाव्यस्य शुद्धेन सस्वरेण च उच्चारणेन आनन्दसन्दोहमनुभविष्यन्ति । 6. विद्यार्थिषु रचनात्मकता विकसिष्यति ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures-Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total- 60
I.	स्वान्त्रन्त्यसम्भवं महाकाव्यम् - प्रथमः सर्गः ।	12
II.	द्राक्षावल्ली - (प्रत्येकं कवेः प्रथमे द्वे कविते, 01-09) ।	12
III.	द्राक्षावल्ली - (10-18) ।	12
IV.	द्राक्षावल्ली - (19-26) ।	12
V.	आधुनिकं संस्कृतसाहित्ये नव-प्रवृत्तयः ।	12
Teaching Learning Process: Lectures, Class Discussions, Power-point Presentations, Class Activities/Assignments, etc.		
Suggested Readings:		

संस्तुत-ग्रन्थाः

1. स्वातन्त्र्यसम्भवं महाकाव्यम्, आचार्य रेवाप्रसाद द्विवेदी, कालिदास संस्थानम्
2. द्राक्षावल्ली, संकलयिता सम्पादकश्च हर्षदेवमाधवः, साहित्य अकादमी दिल्ली
3. संस्कृत साहित्य : बीसवीं शताब्दी, प्रो. राधावल्लभ त्रिपाठी, राष्ट्रिय- संस्कृत- संस्थानम्
4. आधुनिक संस्कृत साहित्य, मैत्रेयी कुमारी, ग्रन्थ भारती प्रकाशन
5. आधुनिक-संस्कृत-साहित्य, सम्पादक महामहोपाध्याय आचार्य दयानन्द भार्गव, हंसा प्रकाशन जयपुर
6. संस्कृत वांगमय का बृहद् इतिहास, सप्तम- खण्ड, आधुनिक संस्कृत साहित्य का इतिहास, प्रधान सम्पादक- आचार्य बलदेव उपाध्याय, सम्पादक- डॉ जगन्नाथ पाठक, उत्तर प्रदेश संस्कृत संस्थान, लखनऊ ।
7. आधुनिक संस्कृत साहित्य में सामाजिक चेतना, प्रो दीप्ति शर्मा त्रिपाठी, विद्यानिधि प्रकाशन दिल्ली

This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all सभी के लिए उपलब्ध - सर्वेषां कृते

Suggested Continuous Evaluation Methods:

प्रस्तावित सतत- मूल्यांकनम्

(क) काव्यस्य सस्वरं शुद्धं च उच्चारणम् (भावार्थेन सहितम्) 15 अङ्क
अथवा

अधिन्यासः (असाइनमेंट) एवं मौखिकी

(ख) लिखितपरीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघूत्तरीया वा) 10 अङ्क

Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते.....

Suggested equivalent online courses:

Further Suggestions:

Programme/Class: M. A	Year : P.G. First Year or U.G. in Research Fourth Year : वर्षम्- चतुर्थम्	Semester: VIII सत्रम् - अष्टमम्
Subject: संस्कृतम्		
Course Code : 0810265	Course Title: बृहद्-शोधपरियोजना (सप्तमसत्रस्य पंचमप्रश्नपत्रे कृतस्य कार्यस्य अनुवर्तनम्)	Practical
Course outcomes: अधिगम- उपलब्धयः 1. विद्यार्थिषु शोधपरा दृष्टिः विकसिष्यति । 2. शोधकार्यं प्रति छात्राणां रुचिर्जागरिष्यति । 3. शोधस्य अनन्ताभिः संभावनाभिः परिचिताः भविष्यन्ति । 4. शोधकार्यं प्रति आत्मविश्वास आगमिष्यति विद्यार्थिषु । 5. उत्तमानुसंधानकार्यस्य विविधाभिः विधाभिः सुपरिचिताः भूय उत्कृष्टशोधे संलग्नाः भविष्यन्ति ।		
Credits: 4		Optional
Max. Marks: 100		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures-Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total - 60
I.	परियोजनात्मकं कार्यम्/सर्वेक्षणम्/आधारभूत-सामग्रीसंग्रहणम् /पुस्तकसमीक्षायानुवर्तनम् ।	60
Teaching Learning Process: Lectures, Class Discussions, Powerpoint Presentations, Class Activities/Assignments, etc.		
Suggested Readings: संस्तुत-ग्रन्थाः 1. शोधस्वरूप एवं मानक व्यावहारिक कार्यविधि, बैजनाथ सिंघल वाणी प्रकाशन, नई दिल्ली । 2. अनुसन्धान का विवेचन, उदय भानु सिंह । 3. शोध-प्रविधि, विनय मोहन शर्मा । 4. शोध -प्रक्रिया और विवरणिका, सावित्री सिन्हा व विजयेंद्र स्नातक । 5. अनुसन्धान के मूलतत्त्व, उदय भानु सिंह ।		

This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते.....

Suggested Continuous Evaluation Methods:

प्रस्तावित सतत-मूल्यांकनम् -

(क) परियोजनात्मककार्यम्/सर्वेक्षणम्/आधारभूतसामग्रीसंग्रहणम्/पुस्तक- समीक्षा 100 अङ्क

Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested equivalent online courses:

Further Suggestions:

Programme/Class: M. A	Year: P.G. Second Year or U.G. in Research Fifth Year वर्षम्- पञ्चमम्	Semester : IX सत्रम् - नवमम्
Subject: संस्कृतम्		
Course Code: 0910201	Course Title: भारतीयदर्शनम्- वेदान्त-मीमांसा-योगश्च ।	Theory
Course outcomes: अधिगम- उपलब्धयः 1. विद्यार्थिनः समृद्धायाः दर्शनसाहित्यपरम्परायाः परिचयं प्राप्स्यन्ति । 2. पट्टदर्शनपरम्परायां वर्तमानानां वेदान्त-मीमांसा-योगदर्शनानां विशिष्टज्ञानं भविष्यति । 3. अनेन अध्ययनेन आध्यात्मिकमूल्यानाम् अवबोधो जागरिष्यति । 4. योगशास्त्रस्य आध्यात्मिकीं व्यावहारिकीञ्च महत्तामवगमिष्यन्ति । 5. अस्य ज्ञानस्य महत्त्वं विज्ञाय जीवनं सौकर्येण जीवनाय प्रेरिताः भविष्यन्ति । 6. जीवने सकारात्मक-दृष्टिकोणस्य विकासो भविष्यति ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures-Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total- 60
I.	वेदान्तसारः - आदितः पञ्चीकरण-प्रक्रियापर्यन्तम्।	12
II.	वेदान्तसारः - स्थूलप्रपञ्चोत्पत्तिः समाप्तिपर्यन्तम् ।	12
III.	अर्थसंग्रहः - आदितः आर्थीभावनापर्यन्तम्।	12
IV.	पातञ्जलयोगसूत्रम्- समाधिपादः ।	12
V.	वेदान्त-मीमांसा-योगदर्शनानाम् इतिहासः ।	12
Teaching Learning Process : Lectures, Class Discussions, Powerpoint Presentations, Class Activities/Assignments, etc.		
Suggested Readings: संस्तुत-ग्रन्थाः 1. वेदान्तसार, व्याख्याकार, वद्रीनाथ शुक्ल, मोतीलाल बनारसीदास प्रकाशन । 2. वेदान्तसार, डॉ० राकेश शास्त्री, परिमल प्रकाशन दिल्ली । 3. वेदान्तसार, साहित्यभण्डार मेरठ ।		

4. अर्थसंग्रह, व्याख्याकार दयाशंकर शास्त्री, चौखंबा विद्याभवन प्रकाशन, वाराणसी ।
5. अर्थसंग्रह, व्याख्याकार कामेश्वरनाथमिश्र, चौखंबा सुभारती प्रकाशन, वाराणसी ।
6. पातञ्जलयोगदर्शन, स्वामी जगदीश्वरानन्द, माऊण्ट आबु प्रकाशन, राजस्थान ।
7. पतंजलि योग का तत्त्वदर्शन, आचार्य पं. श्रीराम शर्मा, युग निर्माण योजना गायत्री तपोभूमि मथुरा, १९६८
8. भारतीय दर्शन की भूमिका, रामानंद तिवारी, भारती मंदिर, भरतपुर, 1958 ।
9. भारतीय दर्शन, जगदीशचंद्र मिश्र, चौखंबा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी, 2010 ।
10. भारतीय-दर्शन, आलोचन और अनुशीलन, चंद्रधर शर्मा, मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली, 2004 ।
11. भारतीय दर्शन का इतिहास, एस. एन. दासगुप्ता (अनु) कलानाथ शास्त्री एवं सुधीर कुमार (पांच भागों में), राजस्थान हिंदी ग्रंथ अकादमी, जयपुर, 1969-1989 ।
12. भारतीय-दर्शन, एस. राधाकृष्णन, (अनु०) नंदकिशोर गोभिल, राजपाल एंड संस, दिल्ली, 1989 ।
13. भारतीय-दर्शन की रूपरेखा, एम. हिरियाना, (अनु०) गोवर्धन भट्ट, मंजू गुप्त एवं सुखबीर चौधरी, राजकमल प्रकाशन, दिल्ली 1965 ।

This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all सभी के लिए उपलब्ध- सर्वेषां कृते

Suggested Continuous Evaluation Methods:

प्रस्तावित सतत- मूल्यांकनम्

- (क) लिखित परीक्षा (वस्तुनिष्ठा/लघूत्तरीया) - अङ्क 15
- (ख) निम्नलिखितानां शुद्धोच्चारणम् - अङ्क 10
- वेदान्तसारस्य कारिकाणाम्,
 - पातञ्जलयोगसूत्राणाम्,
 - अर्थसङ्ग्रहस्य सूत्राणाम् ।

अथवा

- शोधपत्रप्रस्तुतिः ।

अथवा

- अधिन्यासः [असाइन्मेन्ट]

Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध- सर्वेषां कृते

Suggested equivalent online courses:

Further Suggestions:

Programme/Class: M.A	Year: P.G. Second Year or U.G. in Research Fifth Year : वर्षम्- पञ्चमम्	Semester: IX सत्रम् - नवमम्
Subject: संस्कृतम्		
Course Code: 0910202	Course Title: व्याकरणं भाषाविज्ञानञ्च	Theory
Course outcomes: अधिगम- उपलब्ध्यः 1. समासाध्ययनं भाषाज्ञानाय अपरिहार्यम् । 2. साहित्यबोधे समासज्ञानं साहाय्यं प्रददाति । 3. समासाध्ययनं लेखनकौशलं विकासयति, भाषां परिमार्जयति । 4. भाषाविज्ञानेन विश्वस्य भाषाणाम् उत्पत्तेः, विकासस्य च इतिहासो ज्ञायते । 5. विश्वैक्योत्पादने भाषाविज्ञानं सहायकं भवितुमर्हति । 6. शब्दानां मूल-अर्थावबोधने भाषाविज्ञानमाधारभूतम् ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures-Tutorials- Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total- 60
I.	समासपरिचयः अव्ययीभावसमासश्च ।	12
II.	तत्पुरुषसमासः ।	12
III.	बहुव्रीहिद्वन्द्वश्च ।	12
IV.	विश्वभाषावर्गीकरणम्, भारोपीय-भाषापरिवारम्, भारतीय-आर्यभाषा,	12
V.	ध्वनिविज्ञाने ग्रिम-ग्रासमैननियमाः, वाक्यविज्ञानम्, अर्थविचारश्च । ।	12
Teaching Learning Process: Lectures, Class Discussions, Powerpoint Presentations, Class Activities/Assignments, etc.		
Suggested Readings: संस्तुत-ग्रन्थाः 1. लघुसिद्धान्तकौमुदी, वरदराज, भैमी व्याख्या, भीमसेन शास्त्री (1-6 भाग), भैमी प्रकाशन, दिल्ली 1993 2. लघुसिद्धान्तकौमुदी, गोविंद प्रसाद शर्मा एवं आचार्य रघुनाथ शास्त्री, चौखंबा सुरभारती प्रकाशन । 3. लघुसिद्धान्तकौमुदी, डॉ उमेश चंद्र पांडे, चौखंबा प्रकाशन ।		

4. लघुसिद्धान्तकौमुदी (संज्ञा-सन्धि-प्रकरण), डॉ. वेदपाल, साहित्य भंडार, मेरठ ।
5. लघुसिद्धान्तकौमुदी, डॉ. रामकृष्ण आचार्य, विनोद पुस्तक मंदिर, आगरा ।
6. लघुसिद्धान्तकौमुदी, डॉ. सत्यपाल सिंह, शिवालिक प्रकाशन, शक्तिनगर दिल्ली ।
7. रचनानुवादकौमुदी, डॉ. कपिलदेव द्विवेदी, विश्वविद्यालय प्रकाशन, वाराणसी ।
8. लघुसिद्धान्तकौमुदी (वरदराजः) ।
9. भैमीव्याख्या, भीमसेन शास्त्री, भाग 06 ।
10. लघुसिद्धान्तकौमुदी, गोविंद प्रसाद शर्मा एवं आचार्य रघुनाथ शास्त्री ।
11. लघुसिद्धान्तकौमुदी, सत्यपाल सिंह ।
12. लघुसिद्धान्तकौमुदी, डॉ० उमेश चन्द्र पाण्डेय ।
13. भाषाविज्ञान एवं भाषाशास्त्र, कपिलदेव द्विवेदी, विश्वविद्यालय प्रकाशन, वाराणसी, द्वादश संस्करण 2010 ।
14. भाषाविज्ञान, भोलानाथ तिवारी, किताब महल प्राइवेट लिमिटेड, इलाहाबाद ।

This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all सभी के लिए उपलब्ध - सर्वेषां कृते

Suggested Continuous Evaluation Methods:

प्रस्तावित सतत- मूल्याङ्कनम्

(क) पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थाधारितः अधिन्यासः (असाइनमेंट) मौखिकी च 15 अङ्क
अथवा

(ख) लिखितपरीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघूत्तरीया वा) 10 अङ्क

Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध - सर्वेषां कृते.....

Suggested equivalent online courses:

Further Suggestions:

Programme/Class: M.A	Year : P.G. Second Year or U.G. in Research Fifth Year : वर्षम्- पञ्चमम्	Semester: IX सत्रम् -नवमम्
Subject: संस्कृतम्		
Course Code: 0910203	Course Title: ध्वनि: काव्यशास्त्रीय- षट्-प्रस्थानानि च ।	Theory
Course outcomes: अधिगम- उपलब्धयः 1. विद्यार्थिनः प्रमुखग्रन्थैः ग्रन्थकारैश्च परिचिताः भविष्यन्ति । 2. गुणीभूतव्यङ्ग्यं तद्भेदांश्च ज्ञास्यन्ति । 3. व्यञ्जनास्थापनायाः सिद्धान्तेषु कतिपयान् सिद्धान्तान् बोधिष्यन्ति । 4. के रसदोषाः ? कतिविधाश्च ते ? इति सम्यक् ज्ञास्यन्ति । 5. काव्यरचनाकाले अपघातकतत्त्वैः विरताः भविष्यन्ति । 6. काव्यभेदैः वैशिष्ट्यैश्च अवगताः भविष्यन्ति । 7. स्वकीयरचनायां गुणालंकाराणां सम्यक् संयोजनं करिष्यन्ति ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures-Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total- 60
I.	ध्वन्यालोकः- आनन्दवर्धनः (प्रथमः उद्योतः) ।	12
II.	पञ्चमोल्लासः - गुणीभूतव्यङ्ग्यकाव्यम् ।	12
III.	काव्यप्रकाशः - पञ्चमोल्लासः, व्यञ्जनास्थापनायां वाच्यव्यङ्ग्यार्थभेदाः, वाचकत्वव्यङ्ग्यत्वभेदाः, लक्षणावृत्तौ व्यङ्ग्यार्थबोधाभावः ।	12
IV.	काव्यप्रकाशः - अष्टमोल्लासः ।	12
V.	रस-अलंकार-रीति-ध्वनि-वक्रोक्ति-औचित्यसिद्धान्तानां सामान्यः परिचयः ।	12
Teaching Learning Process: lecture, Class discussions, Powerpoint presentations, Class activities/assignments, etc.		
Suggested Readings: संस्तुत-ग्रन्थाः 1. संस्कृतकाव्यशास्त्र का इतिहास - डॉ. नागेन्द्र ।		

2. काव्यालङ्कारसूत्रवृत्ति - गङ्गानाथ, नई दिल्ली ।
3. काव्यप्रकाश धामन शल्लगीकर टीका, भंडारकर, प्राच्यविद्या संस्थान पुणे 1965 ।
4. काव्यप्रकाश- आचार्य विश्वेश्वर, ज्ञान भण्डल चाराणरी 1960 ।
5. काव्यप्रकाश - श्री निवास शास्त्री, साहित्य भण्डार, मेरठ ।
6. काव्यप्रकाश - पारसनाथ द्विवेदी, चाराणरी ।
7. ध्वन्यालोकः - डॉ. कृष्ण कुमार, साहित्यभण्डार मेरठ ।
8. ध्वन्यालोकः - सम्पा० डा० चण्डिकाप्रसाद शुक्ल, इलाहाबाद ।
9. ध्वन्यालोकः - सम्पा० के० कृष्णमूर्ति, दिल्ली 1982 ।
10. आचार्य दण्डी की साहित्य साधना - डॉ. काशीनाथ तिवारी, नागप्रकाशन दिल्ली ।

This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all सभी के लिए उपलब्ध - सर्वेषां कृते.....

Suggested Continuous Evaluation Methods:

प्रस्तावित सतत- मूल्यांकनम्

(क) पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थाधारित अधिन्यासः (असाइनमेंट) मौखिकी च अथवा	15 अङ्क
(ख) लिखितपरीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघुतरीया वा)	10 अङ्क

Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested equivalent online courses:

Further Suggestions:

Programme/Class: M.A.	Year: P.G. Second Year or U.G. in Research Fifth Year : वर्षम्- पञ्चमम्	Semester: IX सत्रम् - नवमम्
Subject: संस्कृतम्		
Course Code: 0910204	Course Title: वैदिकसाहित्यस्य विशिष्टाध्ययनम् (प्रथमो भागः)	Theory
Course outcomes: अधिगम- उपलब्ध्यः - विद्यार्थिनो वैदिकवाङ्मयस्य संस्कृतेऽथ विशिष्टं ज्ञानं प्राप्स्यन्ति । - वैदिकीं संस्कृतिं भारतीयप्राचीनज्ञानं प्रति गौरवान्विताः भविष्यन्ति । - वेदोक्तसन्देशैः मूल्यैश्च आचरणस्य उदात्तता आगमिष्यति । - वेदाङ्गानां परिचयेन सह विषयवस्तुनो ज्ञानं भविष्यति । - वैदिकसूक्तानां माध्यमेन विद्यार्थिनां ज्ञानक्षेत्रं वर्धयिष्यते ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25+75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures-Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total- 60
I.	वैदिककालीनसभ्यतायाः संस्कृतेऽथ वैशिष्ट्यम् [सामाजिक-राजनीतिक-आर्थिक-धार्मिक-शैक्षिकपरिप्रेक्ष्ये] ।	12
II.	ऋग्वेदसंहिता- सूर्यसूक्तम् [1.125], इन्द्रसूक्तम् [2.12] वरुणसूक्तम् [1.25] सोम-सूर्या सूक्तम् 1-19 मन्त्राः [10/85] । सरमापणि-संवादसूक्तम् [10/10]	12
III.	अथर्ववेदसंहिता- राष्ट्रसभासूक्तम् [7.12] वाणिज्यसूक्तम् [3/15] वाचस्पति/मेधाजननम् [1.1] कालसूक्तम् ।	12
IV.	पाणिनीय शिक्षा [1-40] ।	12
V.	शुक्लयजुर्वेदः - प्रथमोऽध्यायः[1-15 मंत्र] ।	12
Teaching Learning Process: lecture, Class discussions, Powerpoint presentations, Class activities/assignments, etc.		
Suggested Readings: संस्तुत-ग्रन्थाः		

1. वैदिक साहित्य एवं संस्कृति, वाचस्पति गैरोला, चौखंबा प्रकाशन ।
2. वैदिक साहित्य का इतिहास, डॉ करण सिंह, साहित्य भंडार मेरठ ।
3. वैदिक साहित्य की रूपरेखा, प्रो. राममूर्ति शर्मा, चौखंबा प्रकाशन, वाराणसी ।
4. वैदिक साहित्य एवं संस्कृति, आचार्य बलदेव उपाध्याय, चौखंबा प्रकाशन ।
5. ऋग्वेद संहिता राम गोविंद त्रिवेदी चौखंबा विद्याभवन, वाराणसी ।
6. ऋक्सूक्त संग्रह, हरिदत्त शास्त्री, साहित्य भंडार, मेरठ ।
7. ऋक्सूक्त सौरभ, डॉ आर. के. लौ, ज्ञान प्रकाशन, मेरठ ।
8. सूक्त संकलन, प्रोफेसर विश्वंभर नाथ त्रिपाठी, चौखंबा प्रकाशन ।
9. सूक्त संकलन, डॉ उमेश चंद्र पांडे, प्राच्य भारती प्रकाशन, गोरखपुर ।
10. संस्कृत सूक्त रत्नाकर, चतुर्वेदी वासुदेवकृष्ण, महालक्ष्मी प्रकाशन, आगरा ।
11. यजुर्वेद, शर्मा जयदेव, डी.ए.वी पब्लिकेशन डिविजन, दिल्ली ।
12. यजुर्वेद संहिता, संपादक सुरेंद्र प्रताप, नाग पब्लिशर्स, दिल्ली ।
13. पाणिनीय शिक्षा - संपादक विद्यासागर डॉ. दामोदर महतो, मोतीलाल बनारसीदास प्रकाशन दिल्ली ।

This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: **Open for all सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते**

Suggested Continuous Evaluation Methods:

प्रस्तावित सतत- मूल्यांकनम्

(क) वैदिकमन्त्राणां शुद्धं सस्वरोच्चारणम् (भावार्थसहितः) 15
अङ्क

अथवा

अधिन्यासः (असाइनमेंट) मौखिकी च

(ख) लिखितपरीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघुतरीया वा) 10
अङ्क

Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested equivalent online courses:.....

Further Suggestions:

Programme/Class: M.A	Year: P.G. Second Year or U.G. in Research Fifth Year : वर्षम्- पञ्चमम्	Semester: IX सत्रम् - नवमम्
Subject : संस्कृतम्		
Course Code: 0910205	Course Title: व्याकरणस्य विशिष्टाध्ययनम् - प्रथमो भागः	Theory
Course outcomes: अधिगम- उपलब्धयः 1. अस्य पत्रस्य उद्देश्यं वर्तते यत् छात्राः स्त्रीप्रत्ययानां समासविषयस्य च ज्ञानं लभेरन् । 2. विद्यार्थिनः व्याकरणशास्त्रस्य विभिन्नानां महत्त्वपूर्णानां प्रकरणानां ज्ञानं प्राप्नुयुः । 3. अस्य पत्रस्य पठनेन छात्राः संस्कृतसाहित्ये पठने कुशलाः भविष्यन्ति । 4. छात्राः संस्कृतभाषाव्यवहारे कुशलाः भविष्यन्ति ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures- Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total - 60
I.	स्त्रीप्रत्ययप्रकरणम् ।	12
II.	समासप्रकरणम् - अव्ययीभावः, बहुव्रीहिः ।	12
III.	समासप्रकरणम् तत्पुरुषः ।	12
IV.	समासप्रकरणम् - द्वन्द्वः, एकशेषः ।	12
V.	समासप्रकरणम् - सर्वसमासशेषप्रकरणम्, समासान्तप्रकरणम्, अलुक्समास-प्रकरणम्, समासाश्रय-विधिप्रकरणम् । (टिप्पणी-उक्तसर्वेभ्यः खण्डेभ्यः व्याख्यात्मकाः शुद्ध्यशुद्धिप्रदर्शनात्मकाः, पदसिद्ध्यात्मकाश्च प्रश्नाः पृष्टाः भविष्यन्ति ।)	12
Teaching Learning Process: Lectures, Class Discussions, Powerpoint Presentations, Class Activities/Assignments, etc.		
Suggested Readings: संस्तुत-ग्रन्थाः		

1. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी (बालमनोरमा-तत्त्वबोधिनी-संहिता)(पूर्वार्द्धम्)भट्टोजिदीक्षितः, मोतीलाल बनारसीदास ।
2. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी (भाग1-2), व्याख्या गोपालदत्त पाण्डेय चौखम्बा सुरभारती, वाराणसी ।
3. वैयाकरण सिद्धान्तकौमुदी(समासप्रकरणम्) व्याख्या आचार्य जगदीश शास्त्री तथा मधुबाला शर्मा, मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली ।

This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

प्रस्तावित सतत-मूल्यांकनम् -

(क) पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थेषु आधारित अधिन्यासः (असाइनमेंट)

15

अङ्क

अथवा

विषयसंबद्धं शोधपत्रवाचनम्

(ख) लिखितपरीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघूत्तरीया वा)

10

अङ्क

Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested equivalent online courses:

Further Suggestions:

Programme/Class: M.A	Year: P.G. Second Year or U.G. in Research Fifth Year : वर्षम्- पञ्चमम्	Semester: IX सत्रम् - नवमम्
Subject: संस्कृतम्		
Course Code: 0910206	Course Title: प्राचीन-अर्वाचीनसंस्कृतसाहित्ययोः विशिष्टाध्ययनम् : प्रथमो भागः	Theory
Course outcomes: अधिगम- उपलब्धयः 1. विद्यार्थिनः प्राचीनकालादद्यावधिपर्यन्तं निरन्तरं प्रसृतस्य संस्कृतकाव्यस्य परिचयं प्राप्स्यन्ति । 2. संस्कृतकाव्यकलायाः वैविध्यं विज्ञाय गौरवम् अनुभविष्यन्ति । 3. आधुनिकसंस्कृतसाहित्यस्य नवप्रवृत्तीनां परिचयम् अवाप्स्यन्ति । 4. प्राचीनार्वाचीनसाहित्ययोर्विषये तुलनात्मकमध्ययनं कर्तुं शक्यन्ति । 5. साहित्ये प्रदर्शितानां सांस्कृतिकमूल्यान् विज्ञाय स्वजीवनमपि समृद्धं करिष्यन्ति ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures-Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total- 60
I.	कर्णभारम् - सम्पूर्णम् ।	12
II.	वेणीसंहारम् [प्रथमद्वितीयाङ्कौ] ।	12
III.	मृच्छकटिकम् [प्रथमाङ्कः] ।	12
IV.	चम्पूभारतम् [प्रथमः स्तवकः 01-50] ।	12
V.	शार्दूलशकटम् [प्रथमद्वितीयतृतीयाङ्काः] । वीरेन्द्रकुमारभट्टाचार्यविरचितम् ।	12
Teaching Learning Process: Lectures, Class Discussions, Powerpoint Presentations, Class Activities/Assignments, etc.		
Suggested Readings: संस्तुत-ग्रन्थाः 1. कर्णभारम्, डॉ गंगासागर राय, चौखम्बा संस्कृत भवन, वाराणसी । 2. कर्णभारम्, श्रीरामजीमिश्रः, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी ।		

3. वेणीसंहार, डॉ शिवराज शास्त्री, साहित्य भण्डार, मेरठ ।
4. वेणीसंहार- नाटक, श्री पं. परमेश्वरदीन पाण्डेय, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन ।
5. मृच्छकटिकम्, आचार्य जगदीशचन्द्र मिश्र, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।
6. मृच्छकटिकम्, डॉ रमाशंकर त्रिपाठी, मोतीलाल बनारसीदास ।
7. मृच्छकटिकम्, आचार्य रामानन्द द्विवेदी, भारतीय बुक कॉरपोरेशन ।
8. चम्पूभारतम्, श्रीमदनन्तकविविचितम्, तुकाराम जावाजी निर्णयसागर प्रेस बॉम्बे । Internet Archive
9. चम्पूभारतम् का समीक्षात्मक अध्ययन, डॉ दीप्ति कुलश्रेष्ठ, राज प्रकाशन, आगरा ।
10. शार्दूलशकटम्, संस्कृत-साहित्य-परिषद्, कलिकाता ।
11. संस्कृत साहित्य का समीक्षात्मक इतिहास, डॉ कपिलदेव द्विवेदी, रामनारायणलाल विजयकुमार, इलाहाबाद ।
12. संस्कृत साहित्य का समग्र इतिहास, प्रो. राधावल्लभ त्रिपाठी, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन ।

This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: **Open for all** सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते.....

Suggested Continuous Evaluation Methods:

प्रस्तावित सतत- मूल्यांकनम्

(क) शुद्धं सस्वरोच्चारणम् (भावार्थसहितः)

15 अङ्क

अथवा

अधिन्यासः (असाइनमेंट) मौखिकी च

(ख) लिखितपरीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघूत्तरीया वा)

10 अङ्क

Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested equivalent online courses:

Further Suggestions:

Programme/Class: M.A	Year: P.G. Second Year or U.G. in Research Fifth Year : वर्षम्- पञ्चमम्	Semester : IX सत्रम् - नवमम्
Subject: संस्कृतम्		
Course Code: 0910207	Course Title: दर्शनशास्त्रस्य विशिष्टाध्ययनम्- प्रथमो भागः	Theory
Course outcomes:- अधिगम-उपलब्ध्यः- 1. भारतीयदर्शनस्य गरिमामयी परम्परामालोक्य अधीत्य गौरवं सन्तोषं च अनुभविष्यन्ति । 2. तार्किकतया विश्लेषणपरां समीक्षायुक्तां तुलनायोग्यां योग्यतां प्राप्स्यन्ति । 3. योगदर्शनस्य तत्त्वान् सम्यक्तया विज्ञाय व्यवहारे अस्य ज्ञानस्य सदुपयोगः कर्तुं शक्यते । 4. सत्यावबोधेन जीवनं प्रति सकारात्मकदृष्टिकोणो भविष्यति । 5. विविधदर्शनजलेन धौता स्वच्छा दृष्टिर्विकसिष्यति ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures- Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total- 60
I	योगदर्शनम् - साधनपादः ।	12
II	ब्रह्मसूत्रम् - प्रथमः पादः ।	12
III	प्रत्यभिज्ञादर्शनम् - सर्वदर्शनसंग्रहतः ।	12
IV	विवेकचूडामणिः - 122 तः - 242 ब्रह्म-निरूपणं यावत् । (I- IV घटकानाम् (Units) अर्थाः प्रश्नाश्च प्रष्टव्याः भविष्यन्ति)	12
V	वैदिकदर्शनम्, औपनिषद्दर्शनम्, गीतादर्शनम् (टिप्पण्यः)	12
Teaching Learning Process: - lecture, Class discussions/demonstrations, Powerpoint presentations, Class activities/assignments etc.		
Suggested Readings: संस्तुतग्रन्थाः - 1. योगदर्शनम्, श्रीमत् स्वामी हरिहरानन्द आरण्य, मोतीलाल बनारसीदास । 2. योगदर्शनम्, आचार्य उदयवीर शास्त्री, प्रकाशक- विजय कुमार गोविंद राम हासानन्द । 3. पातञ्जलयोगसूत्रम्, डॉ रमाशंकर भट्टाचार्य भारतीय विद्या प्रकाशन । 4. पातञ्जलयोगदर्शनम्, डॉ सुरेश चन्द्र श्रीवास्तव, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन ।		

5. सर्वदर्शनसंग्रहः, डॉ उमाशंकर ऋषि, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी । 6. सर्वदर्शनसंग्रहः पं. श्री उदयनारायण सिंह, गोविंद सूरि, खेमराज श्रीकृष्णदास प्रकाशन, बंबई । 7. विवेक- चूडामणिः, प्रकाशक- स्वामी सदानन्द सरस्वती, शारदापीठ, गुजरात । 8. विवेक- चूडामणि, स्वामी प्रखर प्रज्ञानन्द सरस्वती, चौखम्बा संस्कृत संस्थान, वाराणसी । 9. विवेक- चूडामणि, गीताप्रेस गोरखपुर । 10. भारतीय दर्शन का इतिहास, डॉ राधाकृष्णन् । 11. भारतीय दर्शन का इतिहास, नरेन्द्रदेव शास्त्री हरिदत्त शास्त्री, साहित्यभंडार मेरठ । 12. भारतीय दर्शन, डॉ श्रीकान्त पांडेय, साहित्य भण्डार, मेरठ । 13. भारतीय दर्शन डॉ जगदीशचंद्र मिश्र चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।		
This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all - सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते		
Suggested Continuous Evaluation Methods: प्रस्तावित सतत मूल्यांकनम् -		
(क) पाठ्यक्रमे निर्धारित-ग्रन्थेषु आधारित अधिन्यासः (असाइनमेंट) अथवा विषयसंबद्धं शोधपत्रवाचनम्		15 अङ्क
(ख) लिखितपरीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघूत्तरीया वा) अङ्क		10
Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते		
Suggested equivalent online courses:		
Further Suggestions:		

Programme/Class: M. A	Year: P.G. Second Year or U.G. in Research Fifth Year वर्षम्- पञ्चमम्	Semester: IX सत्रम् - नवमम्
Subject: संस्कृतम्		
Course Code: 0910208	Course Title: काव्यशास्त्रस्य विशिष्टाध्ययनम्- प्रथमो भागः	Theory
Course outcomes: अधिगम-उपलब्धयः 1. काव्यशास्त्रस्य विशिष्टाध्ययनेन समालोचनपरा विवेचनपूर्णा तुलनापरायणा च दृष्टिर्विकसिष्यति । 2. काव्यतत्त्वानां पर्यालोचनेन काव्यरसास्वादनस्य वैशिष्ट्यं प्राप्स्यन्ति । 3. प्राचीनकालात् अधुना यावत् सततसृजनशीलां संस्कृतकाव्यशास्त्रस्य समृद्धपरम्परामालोक्य नितरां गौरवमनुभविष्यन्ति । 4. छात्राणां काव्यसर्जनाशक्तिः परिपक्वताम् अवाप्स्यति ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures- Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total- 60
I	काव्यालङ्कारसूत्रवृत्तिः - प्रथमाधिकरणस्य प्रथमोऽध्यायः ।	12
II	काव्यादर्शः- 01 कारिकातः 50 कारिकापर्यन्तम् ।	12
III	काव्यादर्शः- 51 कारिकातः समाप्तिपर्यन्तम् ।	12
IV	अभिनवकाव्यालङ्कारसूत्रम् - काव्यस्वरूपनिरूपणाधिकरणात्- काव्यलक्षणम्, काव्यप्रयोजनम्, काव्यकारणम् । (सूत्राणां व्याख्यात्मकम् अध्ययनम्) काव्यविशेषाधिकरणात् - मुक्तकम्, मुक्तछन्दःकाव्यम्, गजलगीतिश्च । (टिप्पण्यः)	12
V	अभिनवकाव्यशास्त्रस्य ग्रन्थकाराः ग्रन्थाश्च - डॉ० रेवाप्रसादद्विवेदी, आचार्यो ब्रह्मानन्दशर्मा, अभिराजः डॉ० राजेन्द्रमिश्रः, डॉ० राधावल्लभत्रिपाठी ।	12
Teaching Learning Process: - lecture, Class discussions/demonstrations, Powerpoint presentations, Class activities/assignments etc.		

संस्तुत-ग्रन्थाः -

1. काव्यालंकारसूत्रवृत्तिः आचार्य विश्वेश्वर, हिन्दी माध्यम कार्यान्वय निदेशालय, दिल्ली विश्वविद्यालय दिल्ली ।
2. काव्यालंकारसूत्रवृत्तिः श्री पं. केदारनाथ शर्मा, चौखम्बा कृष्णदास अकादमी वाराणसी ।
3. काव्यादर्शः डॉ श्रीकान्त पाण्डेय, साहित्य भंडार मेरठ ।
4. काव्यादर्शः, डॉ योगेश्वर दत्त शर्मा, नाग प्रकाशन ।
5. काव्यादर्शः, आचार्यः श्री रामचन्द्रमिश्र, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी ।
6. अभिनवकाव्यालंकारसूत्रम्, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी ।
7. अभिनवकाव्यालंकारसूत्रम् सालोचनं विमर्शः, प्रवीणपण्ड्या, सेंट्रल संस्कृत यूनिवर्सिटी जयपुर ।
8. संस्कृत काव्यशास्त्र- आधुनिक आयाम, आनन्द प्रकाश त्रिपाठी, अनुज्ञा बुक्स ।
9. नया साहित्य नया साहित्यशास्त्र, प्रो. राधावल्लभ त्रिपाठी, राजकमल प्रकाशन ।
10. आचार्य दण्डी की साहित्य साधना, डॉ काशीनाथ तिवारी, नाग प्रकाशन ।
11. आधुनिक संस्कृत काव्यशास्त्र, डॉ आनन्द कुमार श्रीवास्तव, ईस्टर्न बुक लिंकर्स, दिल्ली ।

This course can be opted as an elective/value added course by the students of following subjects: Open for all - सर्वेषां कृते

Suggested Continuous Evaluation Methods:

प्रस्तावितं सततं मूल्यांकनम् -

(क) पाठ्यक्रमे निर्धारित- ग्रन्थेषु आधारितः अधिन्यासः (असाइनमेंट) 15 अङ्क
अथवा

विषयसंबद्धं शोधपत्रवाचनम्

(ख) लिखितपरीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघुतरीया वा) 10 अङ्क

Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested equivalent online courses:

Further Suggestions:

Programme/Class: M. A	Year: P.G. Second Year or U.G. in Research Fifth Year वर्षम्- पञ्चमम्	Semester: IX सत्रम् - नवमम्
Subject: संस्कृतम्		
Course Code: 0910265	Course Title: परियोजनात्मकं कार्यम्	Practical
Course outcomes:		
अधिगम- उपलब्धयः		
1. विद्यार्थिषु शोधपरा दृष्टिः विकसिष्यति ।		
2. शोधकार्यं प्रति छात्राणां रुचिर्जागरिष्यति ।		
3. शोधस्य अनन्ताभिः संभावनाभिः परिचिताः भविष्यन्ति ।		
4. शोधकार्यं प्रति आत्मविश्वास आगमिष्यति विद्यार्थिषु ।		
5. उत्तमानुसंधानकार्यस्य विविधाभिः विधाभिः सुपरिचिताः भूय उत्कृष्टशोधे संलग्नाः भविष्यन्ति ।		
Credits: 4	Core Compulsory	
Max. Marks: 100	Min. Passing Marks: 40	
Total No. of Lectures-Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total - 60
I	परियोजनात्मकं कार्यम्/सर्वेक्षणम्/आधारभूतसामग्रीसंग्रहणम्/पुस्तकसमीक्षा	60
Teaching Learning Process: Lectures, Class Discussions, Powerpoint Presentations, Class Activities/Assignments, etc.		
Suggested Readings:		
संस्तुत-ग्रन्थाः		
1. शोधस्वरूप एवं मानक व्यावहारिक कार्यविधि, बैजनाथ सिंघल वाणी प्रकाशन, नई दिल्ली ।		
2. अनुसन्धान का विवेचन, उदय भानु सिंह ।		
3. शोध-प्रविधि, विनय मोहन शर्मा ।		
4. शोध -प्रक्रिया और विवरणिका, सावित्री सिन्हा व विजयेंद्र स्नातक ।		
5. अनुसन्धान के मूलतत्त्व, उदय भानु सिंह ।		

This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested Continuous Evaluation Methods:

प्रस्तावित सतत-मूल्यांकनम् -

(क) परियोजनात्मककार्यम्/सर्वेक्षणम्/आधारभूतसामग्रीसंग्रहणम्/पुस्तक- समीक्षा 100 अङ्क

Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested equivalent online courses:

Further Suggestions:

Programme/Class: M. A	Year: P.G. Second Year or U.G. in Research Fifth Year वर्षम्- पञ्चमम्	Semester: X सत्रम् - दशमम्
Subject: संस्कृतम्		
Course Code: 1010201	Course Title: रूपकं नाट्यशास्त्रम् ।	Theory
Course outcomes: अधिगम- उपलब्ध्यः 1. विद्यार्थिनो रूपकनाट्यशास्त्रयोः विशिष्टं ज्ञानं प्राप्स्यन्ति । 2. संस्कृतनाट्यसाहित्यः विज्ञातुं समर्थाः भविष्यन्ति । 3. नाटकस्य पारिभाषिकशब्दावल्याः सुपरिचिताः भविष्यन्ति । 4. नाटके प्रयुक्तानां रस-छन्दोऽलंकाराणां ज्ञानं लप्स्यन्ते । 5. संवादे अभिनये च पाटवम् अवाप्स्यन्ति । 6. नूतनपदज्ञानेन विद्यार्थिनां शब्दकोशो वृद्धिमेष्यति ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures-Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total - 60
I.	नाट्यशास्त्रम् [प्रथमोऽध्यायः] ।	12
II.	दशरूपकम् [प्रथमः प्रकाशः] ।	12
III.	दशरूपकम् [तृतीयः प्रकाशः] ।	12
IV.	उत्तररामचरितम् [प्रथमाङ्कः तृतीयाङ्कश्च] ।	12
V.	रत्नावली [प्रथमद्वितीयाङ्कौ] ।	12
Teaching Learning Process: Lectures, Class Discussions, Powerpoint Presentations, Class Activities/Assignments, etc.		
Suggested Readings: संस्तुत-ग्रन्थाः 1. रत्नावली, पं० परमेश्वरदीन पाण्डेय, चौखम्बा विद्याभवन वाराणसी । 2. रत्नावली, श्रीरामचन्द्र मिश्र, चौखम्बा अमरभारती वाराणसी । 3. रत्नावली, चुन्नीलाल शुक्ल, साहित्यभण्डार, मेरठ ।		

4. नाट्यशास्त्र, पारसनाथ द्विवेदी, सम्पूर्णानन्द संस्कृत विश्वविद्यालय वाराणसी ।
5. नाट्यशास्त्र, प्रो० ब्रजमोहन चतुर्वेदी, चौखम्बा विद्याभवन वाराणसी ।
6. उत्तररामचरितम्, निर्णय सागर प्रेस मुम्बई ।
7. उत्तररामचरितम्, व्याख्याकार- तरिणीश झा, रामनारायणलाल बेनीप्रसाद प्रकाशन, इलाहाबाद ।
8. मुद्राराक्षस, पं० परमेश्वरदीन पाण्डेय, चौखम्बा विद्याभवन वाराणसी ।
9. मुद्राराक्षस, चौखम्बा अमरभारती प्रकाशन वाराणसी ।
10. संस्कृत नाट्यशास्त्र की परंपरा एवं विश्व रंगमंच, प्रो. राधावल्लभ त्रिपाठी, प्रतिभा प्रकाशन ।
11. संस्कृत-नाटक- उद्भव और विकास, डॉ ए.वी. कीथ, अनुवादक उदयभानु सिंह ।
12. नाट्य-साहित्य का इतिहास और नाट्य- सिद्धान्त, जयकुमार जैन, साहित्य भंडार, मेरठ, 2012 ।
13. संस्कृत के प्रमुख नाटककार और उनकी कृतियां, डॉ गंगासागर राय ।
14. संस्कृत-साहित्य का इतिहास, उमाशंकर शर्मा 'ऋषि', चौखम्बा भारती अकादमी, वाराणसी, 2012 ।
15. संस्कृत-साहित्य का इतिहास, वाचस्पति गैरोला, चौखम्बा विद्याभवन वाराणसी, पञ्चम संस्करण 1997 ।

This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested Continuous Evaluation Methods:

प्रस्तावित सतत- मूल्यांकनम्

(क) पाठ्यक्रमे निर्धारितेषु नाटकेषु आधारिता संवादाभिनयौ कौशल-परीक्षा।

15 अङ्क

अथवा

पाठ्यक्रमे निर्धारितेषु ग्रन्थेषु आधारितः अधिन्यासः (असाइनमेंट) एवं मौखिकी

(ख) लिखितपरीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघुतरीया वा)

10

अङ्क

Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested equivalent online courses:

Further Suggestions:

Programme/Class: M.A	Year: P.G. Second Year or U.G. in Research Fifth Year : वर्षम्- पञ्चमम्	Semester: X सत्रम् - दशमम्
Course Code: 1010202	Subject: संस्कृतम्	
Course Title: धर्मशास्त्रम्, अर्थशास्त्रम्, आर्षकाव्यम्	Theory	
Course outcomes: अधिगम उपलब्धयः : 1. पाठ्यक्रमानुशीलनेन वर्तमानसमये अस्य ज्ञानस्य उपादेयतायाः विषये चिन्तनं कर्तुं शक्यन्ति । 2. विद्यार्थिनः प्राचीनन्यायव्यवस्थायाः राजनीतेश्च परिचयं प्राप्स्यन्ति । 3. धर्मशास्त्रस्य अर्थशास्त्रस्य च विविधविषयाणां बोधो भविष्यति । 4. रामायणस्य सांस्कृतिकं सामाजिकं राजनैतिकं च महत्त्वं ज्ञास्यन्ति । 5. महाभारते प्रतिपादितानां धर्म-दर्शनादीनां ज्ञानं भविष्यति ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures-Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total- 60
I.	मनुस्मृतिः- प्रथमोऽध्यायः ।	12
II.	याज्ञवल्क्यस्मृतिः - व्यवहाराध्यायस्य दायभागस्य प्रश्नाः श्लोकव्याख्या च ।	12
III.	कोटिल्य-अर्थशास्त्रम् - विनयाधिकारिकतः सम्बन्धिता प्रश्नव्याख्या गूढपुरुषप्रणिधिः - एकादशम् अध्यायं यावत् ।	12
IV.	रामायणस्य उपजीव्यता । रामायणस्य साहित्यिकं सामाजिकञ्च महत्त्वम् ।	12
V.	महाभारतस्य उपजीव्यता । महाभारतस्य साहित्यिकं सामाजिकञ्च महत्त्वम् ।	12
Teaching Learning Process: Lectures, Class Discussions, Power-point Presentations, Class Activities/Assignments, etc.		
Suggested Readings: संस्तुत-ग्रन्थाः 1. मनुस्मृतिः श्री पं. हरगोविन्द शास्त्री, चौखम्बा संस्कृत संस्थान, वाराणसी । 2. मनुस्मृतिः, श्रीमत्कुल्लूकभट्ट, निर्णयसागरमुद्रणालय ।		

3. विशुद्ध मनुस्मृति, डॉ सुरेन्द्र कुमार, आर्ष साहित्य प्रचार ट्रस्ट, दिल्ली ।
4. मनुस्मृति:, शिवराज आचार्य कौण्डिन्यायन:, चौखम्बा संस्कृत संस्थान, वाराणसी ।
5. याज्ञवल्क्यस्मृति:, पं धानेशचन्द्र उप्रेती, परिमल पब्लिकेशन, ।
6. याज्ञवल्क्यस्मृति:, डॉ केशवकिशोर कश्यप, चौखम्बा कृष्णदास अकादमी, वाराणसी ।
7. कौटिलीयम् अर्थशास्त्रम्, वाचस्पति गैरोला, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी ।
8. कौटिलीयं : अर्थशास्त्रम्, पंडित रामतेज शास्त्री, आर्यावर्त संस्कृति संस्थान ।
9. कौटिलीय अर्थशास्त्रम्, डॉ श्यामलेश कुमार तिवारी, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।
10. श्रीमद्वाल्मीकीय रामायणम्, गीताप्रेस गोरखपुर ।
11. श्रीमद्वाल्मीकीय रामायणम्, जयकृष्ण मिश्र 'सर्वेश' शास्त्री, भुवन वाणी ट्रस्ट, लखनऊ ।
12. रामायणम्, श्रीवासुदेवलक्ष्मणशास्त्रीपणशीकर:, श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रियसंस्कृतविद्यापीठम्, नवदेहली ।
13. महाभारत, गीताप्रेस गोरखपुर ।
14. संस्कृत साहित्य का इतिहास, आचार्य बलदेव उपाध्याय ।
15. महाभारत में विज्ञान दर्शन और समाज, डॉ० राजकुमारी त्रिखा, अभिपेक प्रकाशन, दिल्ली ।
16. महाभारत में धर्म, डॉ शकुन्तला रानी तिवारी, भारती पुस्तक मन्दिर, चौबुर्जा भरतपुर ।
17. YAJANVALKYA SMRITI, Kalpharu Research Academy Publication, Bangalore.
18. The Arthashastra Kautilya, L.N.Rangarajan, Penguin Random House.

This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested Continuous Evaluation Methods:

प्रस्तावित सतत- मूल्यांकनम् -

(क) पाठ्यक्रमे निर्धारित-ग्रन्थेषु आधारित अधिन्यास: (असाइनमेंट)

15

अङ्क

अथवा

विषयसंबद्ध शोधपत्रवाचनम्

(ख) लिखितपरीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघुतरीया वा)

10

अङ्क

Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested equivalent online courses:

Further Suggestions:

Programme/Class: M. A	Year: P.G. Second Year or U.G. in Research Fifth Year : वर्षम्- पञ्चमम्	Semester: X सत्रम् - दशमम्
Subject: संस्कृतम्		
Course Code: 1010203	Course Title: ब्राह्मणं प्रतिशाख्यं निरुक्तम्	Theory
Course outcomes: अधिगम- उपलब्धयः 1. ब्राह्मणग्रन्थेषु वर्णितयागादिपरम्परायाः ज्ञानं भविष्यति । 2. वैदिकव्याकरणस्यस्वराणां च ज्ञानेन मन्त्रोच्चारणं शुद्धं लाभप्रदञ्च भविष्यति । 3. विद्यार्थिनः मन्त्राणाम् अर्थावगमनेन निरुक्तं सम्यक् ज्ञास्यन्ति । 4. विविधशब्दानां निर्वचनं ज्ञात्वा भाषाविज्ञानपरं नैपुण्यमवाप्स्यन्ति । 5. निरुक्तमधीत्य शब्दभण्डारे अपि वृद्धिर्भविष्यति ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures-Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit		No. of Lectures Total- 60
I.	ब्राह्मणग्रन्थानां सामान्यः परिचयः ।	12
II.	अग्निहोत्र-अग्निष्टोम-पञ्चमहायज्ञ-दशपौर्णमासयज्ञविषयको विमर्शः ।	12
III.	ऋक्संप्रतिशाख्यम् - प्रथमं पटलम् [1-25 सूत्राणि]	12
IV.	निरुक्तम् - द्वितीयः अध्यायः [प्रथमद्वितीयपादौ] ।	12
V.	निरुक्तम् - सप्तमोऽध्यायः ।	12
Teaching Learning Process: Lectures, Class Discussions, Powerpoint Presentations, Class Activities/Assignments, etc.		
Suggested Readings: संस्तुत-ग्रन्थाः 1. वैदिक साहित्य और संस्कृति, आचार्य बलदेव उपाध्याय, शारदा संस्थान वाराणसी । 2. ब्राह्मण ग्रंथों के राजनीतिक सिद्धान्त, बलवीर आचार्य, अभिषेक प्रकाशन दिल्ली । 3. ब्राह्मण ग्रन्थ - एक अनुशीलन डॉ रंजना, शिवाराधन प्रकाशन, इलाहाबाद । 4. ऋक्संप्रतिशाख्यम् - डॉ वीरेन्द्र कुमार वर्मा, चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, वाराणसी ।		

5. निरुक्तम्, श्रीछज्जूराम शास्त्री, मेहरचन्द लछमनदास पब्लिकेशंस, नई दिल्ली।
6. निरुक्त, डॉ कपिलदेव शास्त्री एवं डॉ श्रीकान्त पाण्डेय, साहित्य भंडार मेरठ।
7. निरुक्तम्, डॉ उमाशंकर ऋषि, चौखम्बा विद्या भवन, वाराणसी।

This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested Continuous Evaluation Methods:

प्रस्तावित सतत- मूल्यांकनम्

(क) पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थाधारित: अधिन्यास: (असाइनमेंट) 15 अङ्क
अथवा

विषयसंबद्धं शोधपत्रवाचनम्

(ख) लिखित-परीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघूत्तरीया वा) 10 अङ्क

Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध - सर्वेषां कृते

Suggested equivalent online courses:

Further Suggestions:

Programme/Class: M.A	Year: P.G. Second Year or U.G. in Research Fifth Year वर्षम्- पञ्चमम्	Semester: X सत्रम् - दशमम्
Subject: संस्कृतम्		
CourseCode: 1010204	Course Title: वैदिकसाहित्यस्य विशिष्टाध्ययनम्-द्वितीयो भागः	Theory
Course outcomes: अधिगम- उपलब्ध्यः 1. वैदिकसाहित्यस्य संस्कृतेऽथ विशिष्टं ज्ञानं प्राप्तुं शक्यन्ति । 2. वैदिकसंस्कृतिं प्राचीनभारतज्ञानपरम्पराञ्च ज्ञात्वा गौरवमनुभविष्यन्ति । 3. वेदोक्तसन्देशानां मूल्यानाञ्च माध्यमेन आचारस्य उदात्तीकरणं भविष्यति । 4. वैदिकसूक्तानामध्ययनं सामाजिकविकासाय कल्पिष्यते । 5. औपनिषदिकमूल्यानां परिज्ञानेन सर्वविधकल्याणं प्रत्यभिमुखाः भविष्यन्ति ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures-Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total- 60
I.	ऋग्वेदसंहिता- अक्षसूक्तम्[10.34]ज्ञानसूक्तम्[10.71]पर्जन्यसूक्तम् [5.83] रुद्रसूक्तम् [2.33] ।	12
II.	संवादसूक्तम् - यम-यमी (10/10) पुरुवा-उर्वशी (10/95) ।	12
III.	सामवेद-पूर्वाचिकः, प्रथमोऽध्यायः [प्रथमः अष्टमश्च खण्डौ] ।	12
IV.	ऋग्वेदभाष्यभूमिका [सायणः] आदितः वेदानाम् अपौरुषेयतापर्यन्तम् ।	12
V.	तैत्तिरीयोपनिषद् - शिक्षावल्ली ।	12
Teaching Learning Process: Lectures, Class Discussions, Powerpoint Presentations, Class Activities/Assignments, etc.		
Suggested Readings: संस्तुत-ग्रन्थाः 1. वैदिक साहित्य एवं संस्कृति, वाचस्पति गैरोला, चौखंबा प्रकाशन । 2. वैदिक साहित्य का इतिहास, डॉ करण सिंह, साहित्य भंडार मेरठ ।		

3. वैदिक साहित्य की रूपरेखा, प्रो. राममूर्ति शर्मा, चौखंबा प्रकाशन, वाराणसी ।
4. वैदिक साहित्य एवं संस्कृति, आचार्य बलदेव उपाध्याय, चौखंबा प्रकाशन ।
5. ऋग्वेद संहिता राम गोविंद त्रिवेदी चौखंबा विद्याभवन, वाराणसी ।
6. ऋक्सूक्त संग्रह, हरिदत्त शास्त्री, साहित्य भंडार, मेरठ ।
7. ऋक्सूक्त सौरभ, डॉ आर. के. लौ, ज्ञान प्रकाशन, मेरठ ।
8. सूक्त संकलन, प्रोफेसर विश्वंभर नाथ त्रिपाठी, चौखंबा प्रकाशन ।
9. सूक्त संकलन, डॉ उमेश चंद्र पांडे, प्राच्य भारती प्रकाशन, गोरखपुर ।
10. संस्कृत सूक्त रत्नाकर, चतुर्वेदी वासुदेवकृष्ण, महालक्ष्मी प्रकाशन, आगरा ।
11. यजुर्वेद, शर्मा जयदेव, डी.ए.वी पब्लिकेशन डिविजन, दिल्ली ।
12. यजुर्वेद संहिता, संपादक सुरेंद्र प्रताप, नाग पब्लिशर्स, दिल्ली ।
13. सामवेद, डायमंड पॉकेट बुक्स दिल्ली ।
14. तैत्तिरीयोपनिषद्, गीता प्रेस गोरखपुर ।

This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested Continuous Evaluation Methods:

प्रस्तावित सतत- मूल्यांकनम्

(क) वैदिक-मन्त्राणां शुद्धं सस्वरञ्चोच्चारणम् (भावार्थ-सहितम्)
अथवा

15 अङ्क

अधिन्यासः (असाइनमेंट) मौखिकी च

(ख) लिखित-परीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघुत्तरीया वा)

10 अङ्क

Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested equivalent online courses:.....

Further Suggestions:.....

Programme/Class: M.A	Year: P.G. Second Year or U.G. in Research Fifth Year वर्षम्- पञ्चमम्	Semester: X सत्रम् - दशमम्
Course Code: 1010205	Subject: संस्कृतम्	
Course Title: वैकल्पिकं पत्रम् (व्याकरणम्)।	Theory	
Course outcomes: अधिगम- उपलब्धयः 1. अनेनाध्ययनेन वैयाकरणानां सूक्ष्मबुद्ध्या छात्राः प्रेरिताः भविष्यन्ति। 2. अध्येतृणां भाषा सरला शुद्धा च भविष्यति। 3. छात्राः व्याकरणेतिहासेन परिचिताः भविष्यन्ति। 6. ऐतिह्यज्ञानं तात्कालिक-सामाजिकज्ञानाय कल्पते।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures-Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total- 60
	प्रथमः खण्डः - व्याकरणशास्त्रेतिहासः।	
I.	पाणिनिपूर्वपरम्परा - काशकृत्स्नः, आपिशलिः, व्याडिः, शाकटायनः, शाकल्यः, स्फोटायनः।	12
II.	पाणिन्युत्तरपरम्परा - पाणिनिः, कात्यायनः, पतञ्जलिः, जयादित्यः, वामनः, जिनेन्द्रबुद्धिः, हरदत्तः, भट्टोजिदीक्षितः।	12
III.	पाणिनीयेतरपरम्परा - कातन्त्रकारः, पाल्यकीर्तिः, भोजदेवः, हेमचन्द्रः, सारस्वतव्याकरणकारः, वोपदेवः। (प्रथमखण्डात् आलोचनात्मकाः प्रश्नाः पृष्टाः भविष्यन्ति)।	12
	द्वितीयः खण्डः व्याकरणमहाभाष्यम्।	12
IV.	पस्पशाह्निकम् - (आदितः सिद्धे शब्दार्थसम्बन्धे पर्यन्तम्)। व्याख्या एवम् आलोचनात्मकाः प्रश्नाः।	12

V.	पस्पशाहिकम् - शिष्टं सर्वम् । व्याख्या एवम् आलोचनात्मकाः प्रश्नाः ।	12
Teaching Learning Process: Lectures, Class Discussions, Powerpoint Presentations, Class Activities/Assignments, etc.		
Suggested Readings:		
संस्तुत-ग्रन्थाः		
1. व्याकरणशास्त्र का इतिहास- रेवली सोनीपत, हरियाणा ।		
2. व्याकरणमहाभाष्यम् (भाग-1)-वेदव्रत, हरियाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर ।		
3. महाभाष्यम् (प्रथमो भागः) युधिष्ठिर मीमांसक, रामलाल कपूर ट्रस्ट रेवली, सोनीपत ।		
4. व्याकरणमहाभाष्यम् (1-5) मथुरा प्रसाद मिश्र, चौखम्भा विद्या भवन, वाराणसी ।		
5. व्याकरणमहाभाष्यम् (आहिक 1-2) हिन्दी व्याख्या, वेदप्रकाश विद्यावाचस्पति, मेहरचन्द लक्ष्मीदास पब्लिकेशंस, दिल्ली ।		
6. व्याकरणमहाभाष्यम् - विद्यानिधि हिन्दी व्याख्या- भीमसिंह वेदालंकार, विद्यानिधि शोध संस्थान, कुरुक्षेत्र ।		
This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते		
.....		
Suggested Continuous Evaluation Methods:		
प्रस्तावित सतत- मूल्यांकनम्		
(क) वैदिक-मन्त्राणां शुद्धं सस्वरञ्चोच्चारणम् (भावार्थ-सहितम्)	अथवा	15 अङ्क
अधिन्यासः (असाइनमेंट) मौखिकी च		
(ख) लिखित-परीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघूत्तरीया वा)		10 अङ्क
Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते		
Suggested equivalent online courses:.....		
Further Suggestions:.....		

Programme/Class: M.A	Year: P.G. Second Year or U.G. in Research Fifth Year : वर्षम्- पञ्चमम्	Semester: X सत्रम् - दशमम्
Subject: संस्कृतम्		
Course Code: 1010206	Course Title: प्राचीन-अर्वाचीनसंस्कृतसाहित्ययोः विशिष्टाध्ययनम् -द्वितीयो भागः	Theory
Course outcomes: अधिगम- उपलब्धयः 1. प्राचीनस्य अर्वाचीनस्य च संस्कृतसाहित्यस्य विशिष्टज्ञानं प्राप्स्यन्ति । 2. हर्षचरितस्य विक्रमाङ्कचरितस्य च ऐतिहासिकं महत्त्वमवगमिष्यन्ति । 3. नवीनसंस्कृतकवीनां नवकाव्यविधानस्य च परिचयम् अवाप्स्यन्ति । 4. गीतगोविन्दस्य लालित्यं सौन्दर्यं श्रुतिमाधुर्यञ्च काव्यप्रेरणां जनयिष्यति । 5. आधुनिकसंस्कृतसाहित्यस्य नवकाव्यप्रकारानधीत्य आनन्दमनुभविष्यन्ति । 6. तुलनात्मक-अध्ययनोन्मुखी शोधदृष्टिर्विकसिष्यति ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures-Tutorials- Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total- 60
I.	मुद्राराक्षसम् [प्रथमोऽङ्कः] ।	12
II.	विक्रमाङ्कदेवचरितम् [प्रथमः सर्गः] ।	12
III.	गीतगोविन्दम् [प्रथमः चतुर्थश्च सर्गौ] ।	12
IV.	सत्यहरीशचन्द्रोदयम् [सम्पूर्णः उपन्यासः] (रामजी उपध्याय विरचितम्) ।	12
V.	1. मधुच्छन्दा- सङ्कल्पगीतिः - हरिरामशर्मा आचार्यः (माङ्गल्यम्, राष्ट्रियम्, नवोन्मेपीयम्, पर्यावरणीयम्) । 2. तदेव गगनं सैव धरा - प्रो. श्रीनिवासो रथः । 3. गीतधीवरम् - प्रथमः सर्गः ; गीतिः 04 अष्टमः सर्गः ; गीतिः 29 (राधावल्लभ त्रिपाठी) ।	12

Teaching Learning Process: Lectures, Class Discussions, Powerpoint Presentations, Class Activities/Assignments, etc.

Suggested Readings:

संस्तुत-ग्रन्थाः

1. हर्षचरितम्, डॉ केशवराव मुसलगाँवकर, चौखम्बा संस्कृत संस्थान, वाराणसी ।
2. हर्षचरितम्, डॉ निरंजन मिश्र, हँसा प्रकाशन, जयपुर ।
3. विक्रमांकदेवचरितम्, श्री हरगोविन्द शास्त्री चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।
4. विक्रमांकदेवचरितम्, श्री कमलेशदत्त त्रिपाठी, मोतीलाल बनारसीदास ।
5. गीतगोविन्दम्, प्रो विद्यानिवासमिश्रः, सम्पूर्णानन्द संस्कृत विश्वविद्यालय, वाराणसी ।
6. गीतगोविन्दम्, गौडीय वेदान्त पब्लिकेशंस ।
7. गीतगोविन्दम्, आचार्य शिव प्रसाद द्विवेदी चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।
8. सत्यहरिश्चन्द्रोदयम्, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।
9. मधुच्छन्दा, जगदीश संस्कृत पुस्तकालय, जयपुर ।
10. तदेव गगनं सैव धरा, नाग प्रकाशन ।
11. तदेव गगनं सैव धरा, राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्, नवदेहली ।

This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all - सभी के लिए उपलब्ध - सर्वेषां कृते

Suggested Continuous Evaluation Methods:

प्रस्तावितं सतत- मूल्यांकनम्

(क) पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थाधारितः अधिन्यासः (असाइनमेंट)

15 अङ्क

अथवा

विषयसंबद्धं शोधपत्रवाचनम्

(ख) लिखित -परीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघूत्तरीया वा)

10

अङ्क

Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested equivalent online courses:

Further Suggestions:

Programme/Class: M. A	Year: P.G. Second Year or U.G. in Research Fifth Year : वर्षम्- पञ्चमम्	Semester: X सत्रम् - दशमम्
Course Code:1010207	Subject: संस्कृतम्	
Course Title: दर्शनशास्त्रस्य विशिष्टाध्ययनम्-द्वितीयो भागः		Theory
Course outcomes:- अधिगम-उपलब्ध्यः - - विविधदर्शनानामालोचनेन गवेषणात्मिकां विश्लेषणात्मिकां तुलनात्मिकां विवेचनात्मिकाञ्च यांग्यताम् अवाप्स्यन्ति । - पूर्वपक्षरूपे पठितस्य चार्वाकदर्शनस्य व्यवस्थितं रूपं ज्ञास्यन्ति । - जैनदर्शनस्य आध्यात्मिकं व्यावहारिकञ्च रूपम् अवगमिष्यन्ति । - बौद्धदर्शनस्य तत्त्वान् सम्यक्तया ज्ञात्वा व्यवहारे प्रयोक्तुं शक्यन्ति । - पाश्चात्यदर्शनस्य परिचयेन तुलनात्मकाध्ययनस्य क्षेत्रविस्तारो भविष्यति । - अनेन अध्ययनेन आध्यात्मिकी दृष्टिर्विकसिष्यति यया जीवने सुगमता भविष्यति ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures - Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total- 60
I.	चार्वाकदर्शनम् - सर्वदर्शनसंग्रहतः - (व्याख्यात्मकमध्ययनम्) ।	12
II.	आर्हतदर्शनम् (सर्वदर्शनसंग्रहतः) - रत्नत्रयपदवेदनीयतया प्रसिद्धम् - इतः आरभ्य प्रदेशानाम् आत्मप्रदेशानुप्रवेशप्रदेशबन्धः । अत्र पर्यन्तम् (व्याख्यात्मकमध्ययनम्)	12
III.	बौद्धदर्शनम् (सर्वदर्शनसंग्रहतः) - 1. ते च बौद्धाश्चतुर्विधया भावनया इतः आरभ्य सत्त्वं व्यवस्थापयतः इति सिद्धम् - अत्र पर्यन्तम् । 2. तदिदं सर्वं दुःखं इतः आरभ्य- प्राचीनभावनाबलान्द्रवतीति परमं रहस्यम् इति यावत् । (व्याख्यात्मकमध्ययनम्)	12
IV.	उपर्युक्तदर्शनाधृतं समीक्षात्मकमध्ययनम्	12

V.	पाश्चात्यदर्शनम् - बुद्धिवाद (देकार्ते), अनुभववाद (लॉक, स्किनांजा) समीक्षावाद (डेविड ह्यूम-काण्ट) (सामान्यमध्ययनम्)	12
Teaching Learning Process: - lecture, Class discussions/demonstrations, Power-point presentations, Class activities/assignments etc.		
Suggested Readings:		
संस्तुतग्रन्थाः -		
1. सर्वदर्शनसंग्रहः, डॉ० उमाशंकर त्रिपाठी, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी । 2. सर्वदर्शनसंग्रहः पं. श्री उदयनारायण सिंह, गोविंद सूरि, खेमराज श्रीकृष्णदास प्रकाशन, बंबई (ई-पुस्तकालय पर भी उपलब्ध) । 3. सर्वदर्शनसंग्रहः, भारतीय विद्या प्रकाशन । 4. बौद्ध दर्शन मीमांसा, आचार्य बलदेव उपाध्याय, चौखम्बा विद्याभवन वाराणसी । 5. पाश्चात्य दर्शन का इतिहास, सम्पादक प्रो. दयाकृष्ण, राजस्थान हिन्दी ग्रंथ अकादमी, जयपुर । 6. दर्शनशास्त्र का परिचय, जार्ज टामस व्हाइट पैट्रिक, अनुवादक- उमेश्वर प्रसाद मालवीय, हरियाणा संस्कृत अकादमी, चण्डीगढ़ । 7. प्रमुख पाश्चात्य दार्शनिक, डॉ० डी आर जाटव, राजस्थान हिन्दी अकादमी ।		
This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all - सभी के लिए उपलब्ध - सर्वेषां कृते		
Suggested Continuous Evaluation Methods:		
प्रस्तावित सतत- मूल्यांकनम्		
(क) पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थाधारितः अधिन्यासः (असाइनमेंट)	अथवा	15 अङ्क
विषयसंबद्धं शोधपत्रवाचनम्		
(ख) लिखित -परीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघूत्तरीया वा)		10 अङ्क
Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते		
Suggested equivalent online courses:		
Further Suggestions:		

Programme/Class: M.A	Year: P.G. Second Year or U.G. in Research Fifth Year : वर्षम्- पञ्चमम्	Semester: X सत्रम् - दशमम्
Subject: संस्कृतम्		
Course Code: 1010208	Course Title: काव्यशास्त्रस्य विशिष्टाध्ययनम्- द्वितीयो भागः	Theory
Course outcomes:- अधिगम-उपलब्ध्यः- 1. काव्यशास्त्रस्य प्रथितान् वक्रोक्ति-औचित्य-रसादिसम्प्रदायान् ज्ञास्यन्ति । 2. विविधकाव्यशास्त्राणामनुशीलनेन काव्यरसास्वादाने कुशलाः भविष्यन्ति । 3. काव्यप्रतिभायाः परिस्फुरणे इदमध्ययनम् आधारभूतं भवितुमर्हति । 4. संस्कृतकाव्यशास्त्रस्य समृद्धपरम्परा उन्नतज्ञानाय कल्पिष्यते । 5. पाश्चात्यकाव्यशास्त्रस्य परिचयः अधिगमक्षेत्रविस्तारं करिष्यति ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures-Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total- 60
I.	वक्रोक्तिजीवितम् - प्रथमोन्मेषः ।	12
II.	औचित्यविचारचर्चा - रसौचित्यपर्यन्तम् ।	12
III.	साहित्यदर्पणम्- काव्यपरिभाषाखण्डनं मण्डनम् । षष्ठ- परिच्छेदतः श्रव्यकाव्यभेदः (313-337 कारिकाः) ।	12
IV.	अभिराजयशोभूषणम् - परिचयोन्मेषतः - काव्यप्रयोजनम्, काव्यकारणम्, काव्यलक्षणम् । (कारिकाणां व्याख्यात्मकमध्ययनम्) प्रकीर्णतत्त्वोन्मेषतः - उपन्यासलक्षणम्, लघुकथालक्षणम्, गीतिलक्षणम् । (टिप्पण्यः) ।	12
V.	पाश्चात्यकाव्यशास्त्रम्- अरस्तू-लॉन्जाइनस-क्रोचे सिद्धान्तानां सामान्यः परिचयः ।	12
Teaching Learning Process: - lecture, Class discussions/demonstrations, Power point presentations, Class activities/assignments etc.		

Suggested Readings:

संस्तुतग्रन्थाः -

1. वक्रोक्तिजीवितम्, श्री राधेश्याम मिश्र, चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी ।
2. वक्रोक्तिजीवितम्, आचार्य विश्वेश्वर सिद्धान्तशिरोमणि, आत्माराम एंड संस दिल्ली ।
3. वक्रोक्तिजीवितम्, डॉ रमाकान्त पाण्डेय, जगदीश संस्कृत पुस्तकालय जयपुर ।
4. वक्रोक्तिजीवितम्, आचार्य लोकमणि दाहाल, चौखम्बा अमरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।
5. वक्रोक्तिजीवितम्, डॉ दशरथ दिवेदी, विश्वविद्यालय प्रकाशन, वाराणसी ।
6. औचित्यविचारचर्चा, आचार्य श्रीब्रजमोहन झा, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी ।
7. औचित्यविचारचर्चा, डॉ रमाशंकर त्रिपाठी चौखम्बा कृष्णदास अकादमी, वाराणसी ।
8. औचित्यविचारचर्चा, डॉ सी हेच. नागराज, चौखम्बा संस्कृत पुस्तकालय, वाराणसी ।
9. साहित्यदर्पण, डॉ निरूपण विद्यालंकार, साहित्य भंडार, मेरठ ।
10. साहित्यदर्पणः, डॉ सत्यव्रत सिंह, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी ।
11. साहित्यदर्पणम्, आचार्य शेषराजशर्मा रेग्मी, चौखम्बा कृष्णदास अकादमी, वाराणसी ।
12. आधुनिक संस्कृत काव्यशास्त्र, आनन्द कुमार श्रीवास्तव, ईस्टर्न बुक लिंकर्स, दिल्ली ।
13. आधुनिक संस्कृत साहित्य संग्रह, संग्रकर्तारः सम्पादकश्च- डॉ राजमंगल यादव ।

This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all - सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते

Suggested Continuous Evaluation Methods:

प्रस्तावितं सततं मूल्यांकनम्-

(क) पाठ्यक्रमे निर्धारित- ग्रन्थेषु आधारित अधिन्यासः (असाइनमेंट)

15

अङ्क

अथवा

विषयसंबद्धं शोधपत्रवाचनम्

(ख) लिखित -परीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघूत्तरीया वा)

10

अङ्क

Course prerequisites: सभी के लिए उपलब्ध - सर्वेषां कृते

Suggested equivalent online courses:

Further Suggestions:

Programme/Class: M.A	Year: P.G. Second Year or U.G. in Research Fifth Year : वर्षम्- पञ्चमम्	Semester: X सत्रम् - दशमम्
Subject : संस्कृतम्		
Course Code: 1010265	Course Title: परियोजनात्मकं कार्यम्, 'बृहद्-शोधपरियोजना'	Practical
Course outcomes: अधिगम- उपलब्धयः 1. विद्यार्थिषु शोधपरा दृष्टिः विकसिष्यति । 2. शोधकार्यं प्रति छात्राणां रुचिर्जागरिष्यति । 3. शोधस्य अनन्ताभिः संभावनाभिः परिचिताः भविष्यन्ति । 4. शोधकार्यं प्रति आत्मविश्वास आगमिष्यति विद्यार्थिषु । 5. उत्तमानुसंधानकार्यस्य विविधाभिः विधाभिः सुपरिचिताः भूय उत्कृष्टशोधे संलग्नाः भविष्यन्ति ।		
Credits: 4		Core Compulsory
Max. Marks: 100		Min. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures- Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total - 60
I.	बृहद्-शोधपरियोजना ।	60
Teaching Learning Process: Lectures, Class Discussions, Powerpoint Presentations, Class Activities/Assignments, etc.		
Suggested Readings: संस्तुत-ग्रन्थाः 1. शोधस्वरूप एवं मानक व्यावहारिक कार्यविधि, बैजनाथ सिंघल वाणी प्रकाशन, नई दिल्ली । 2. अनुसन्धान का विवेचन, उदय भानु सिंह । 3. शोध-प्रविधि, विनय मोहन शर्मा । 4. शोध -प्रक्रिया और विवरणिका, सावित्री सिन्हा व विजयेंद्र स्नातक । 5. अनुसन्धान के मूलतत्त्व, उदय भानु सिंह ।		
This course can be opted as an elective/ value added course by the students of following subjects: Open for all सभी के लिए उपलब्ध सर्वेषां कृते		

Suggested Continuous Evaluation Methods:

प्रस्तावितं सततं मूल्यांकनम्-

(क) परियोजनात्मककार्यम्/सर्वेक्षणम्/आधारभूतसामग्रीसंग्रहणम्/पुस्तक- समीक्षा
अङ्क

100

Course prerequisites: only for students of Sanskrit संस्कृत-विषयस्य विद्यार्थिनां कृते
एव.....

Suggested equivalent online courses:

Further Suggestions: